

*Elinizdeki bu kitap Atatürk   D    nce Derneği
tarafından Cumhuriyetimizin 100. Yılında Atatürk'  n
eğitim anlayışının incelenmesi ve yol göstermesi için
hazırlanmıştır.*

- PARAYLA SATILAMAZ -

Ekim 2023

CUMHURİYET'İN 100. YILINDA ATATÜRK'ÜN EĞİTİM ANLAYIŞI

Mustafa GAZALCI

*“Eğitimdir ki bir ulusu ya özgür, bağımsız şanlı yüksek
bir topluluk olarak yaşatır ya da tutsaklığa, yoksulluğa
düşürür. Samsun, 22 Eylül 1924”*

Mustafa Kemal Atatürk

İÇİNDEKİLER

Giriş

1. BÖLÜM: Mustafa Kemal Atatürk'ün Yetişmesi

Osmanlıda Eğitim	10
Tanzimat-Meşrutiyet Döneminde Eğitim	10
Osmanlıda Yeni Eğitim Çabaları	12
Mustafa Kemal'in Gittiği Okullar	14
Mahalle Mektebi	14
Şemsi Efendi İlkokulu	15
Mülkiye Rüştîyesi (Ortaokul)	17
Selanik Askeri Rüştîyesi	17
Manastır Askeri Lisesi (İdadi)	17
Harp Okulu	18
Harp Akademisi	19
Atatürk'ün Okuduğu Kitaplar	19
Atatürk'ün Eğitimine Yardımcı Olduğu Kişiler	21

2. BÖLÜM: TBMM Hükümetleri Döneminde Eğitim

Yoktan Var Edilen Eğitim	23
Yoklarla, Sıkıntılarla Başlayan Eğitim	24
Ulusal, Bilimsel Eğitim	25
İşe Yarayan Bir Eğitim	25
Topluma ve Çağın Gerçeklerine Uygun Eğitim	26
Bilimsel, Birlik İçinde Eğitim	27
Süs Olmayan Bir Eğitim	27
Ulusal Eğitim Andı (Maarif-i Misaki)	28

3. BÖLÜM: Cumhuriyetin İlk Yıllarında Eğitim

Cumhuriyetin Osmanlı'dan Devraldığı Eğitim Kalıtı	30
Öğretim Birliği (Tevhid-i Tedrisat)	31
Talim Terbiye Kurulu	32
Mustafa Kemal'e Göre Eğitim	34
Okulun İşlevi	35
Yaşama Uygun Bir Eğitim	35
Çocukların Eğitimi	35
Mustafa Kemal'e Göre Öğretmenlik	36
Mustafa Kemal Atatürk'e Göre Kültür	38
Atatürk'ün Çok Sevdiği Milli Eğitim Bakanı: Mustafa Necati	40
Mustafa Necati'nin Milli Eğitim'de Yaptıkları	41
Atatürk'ün Gözyaşları Onun İçin	42
abece (alfabe) Devrimi	43
Üniversite Reformu	44
Köy Eğitimcileri	44
Halkevleri	45

4. BÖLÜM: Atatürk Sonrası Cumhuriyetin Eğitim Atılımları

Köy Enstitüleri	50
Hasan-Âli Yücel Döneminde Eğitim	54
Köy Enstitüsü İlkelerinden Uzaklaşma	56

5. BÖLÜM: Laik, Bilimsel Eğitimden Ödünler

Kuran Kursları.....	59
8 Yıllık Kesintisiz Zorunlu Eğitim.....	61

6. BÖLÜM: AKP Döneminde Eğitim

Eğitimde 4+4+4	65
Eğitimin Özelleştirilmesi	67
Eğitimin Yüku Velinin Sırtında	68
Eğitimin Dinselleştirilmesi	69

866 Bin Kız Çocuğu Okullu Değil	70
Diyanet Akademisi	71
Öğretmenlik Mesleğinin Yaralanması	72
Sık Sık Değişen Milli Eğitim Bakanları	72
Tarikatların Kuşatması	73
Tarikatların Yol Açtığı Acı Olaylar	74
Okullara İmam Görevlendirilmesi.....	75
ÇEDES Karmaşası	75
Protokol Anayasa'ya ve Yasalara Aykırıdır	76
Bakanların Dinselleştirme Savunmaları	77
Karma Eğitim'i Tartışmaya Açan Bir Bakan.....	78
Cuma Namazına Göre Çalışma Saatlerinin Ayarlanması	79
Laik ve Bilimsel Eğitim Platformu (LABEP)	80

7. BÖLÜM: Yeniden Laik, Bilimsel Cumhuriyet Eğitimi

Eğitim Hakkı	82
Herkese Yaşam Boyu Öğretim	85
Zorunlu Eğitim	85
Engellilerin Eğitimi	86
Laik ve Bilimsel Eğitim	87
Öğretmenlik	89
Öğrenciler	90
Mesleki Teknik Eğitim	91
Üniversite	91
Nasıl Bir Üniversite Olmalı?	92
Önce Eğitim, Kültür	93
Geleceğin Eğitimi	93
Geleceğin Meslekleri	93
Bahçeli Okullar	94
Uluslararası Anlaşmalara Uyuma	95
Sonuç	96

ÖNSÖZ

Ülkeler, laik ve bilimsel eğitime verdikleri değer ve önem ölçüsünde kalkınmış, refahı artmış, insanları mutlu ve saygın bir ülke olabilirler.

Her toplumun gereksinimi olan ilerici hamleler; fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür, yaratıcı, üretken ve emeğin yüce değerinin farkında olan nesillerle gerçekleştirilebilir. Günümüz dünyasının bütün gelişmiş ülkeleri, laik ve bilimsel eğitimle geliştiler, kalkındılar, refah toplumu oldular.

Laik ve bilimsel eğitim, en temel gereksinimimiz olan ilerici ve Cumhuriyetçi toplumsal atılımın gerçekleştirilmesi ve yaşatılması için olmazsa olmaz koşuldur.

Eğitime bu bakış açısıyla yaklaşan Atatürkçü Düşünce Derneği, Cumhuriyet in 100. yılında eğitimin dinselleşmesi felaketinden ve yaşanan korkunç çöküşten çok kaygılıdır.

Bilimden ve laiklikten koparak ezberci yöntemler ve dinci programlarla, 4+4+4 saçmalığı ve nihayet imamların derslere sokulması çılgınlığıyla son yıllarda dayanılmaz boyut alan eğitim alanındaki gerileme artık çöküşe dönmüştür. OECD'nin üç yılda bir yayımladığı Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) 2019 sonuçlarına göre 15 yaş grubundaki öğrencilerimiz *“kendi dilinde okuduğunu anlama”* yönünden 72 ülke arasında ancak 50'nci sırada yer alabilmektedir. Bu acının tarifi olamaz, vebali ödenemez!

Böyle akıl ve bilim dışı bir eğitim sistemiyle yetiştirilecek kuşaklarla güzel ülkemizin sömürgeleşeceği, çağının gerisine düşeceği, halkımızın da cehalet çukurunda debelenen bir topluma dönüşeceği ortadadır.

İş başa düşmüştür!

Hepimize, öncelikle de anne ve babalara önemli sorumluluklar, büyük fedakârlıklar düşmektedir.

Nobel ödüllü Bilim İnsanımız Prof. Dr. Aziz Sancar bir söyleşisinde;

“Ben bilimde Nobel alacak seviyeye geldiysem, bunda, Atatürk’ün eğitim sisteminin bilimsel gelişmemin temelini oluşturduğunu söylemeliyim” demiş, bir başka konuşmasında da izleyenlere

“Eğer Türkiye eğitime gereken önemi vermezse, kalkınmasını bilimsel eğitim üzerine kurgulamazsa, uluslararası arena da refah seviyesini arttırması mümkün olmaz. Ailemden büyük destek gördüm ve Türkiye’de harika öğretmenlerden çok iyi bir eğitim aldım. Bu ödül gökten inmiş bir ödül değildir, çok çalışmanın ve iyi eğitimin sonucudur.” sözleriyle seslenmişti. Nobel ödülünü aldıktan sonra da Ankara’ya gelmiş ve *“Beni ödüle götüren, Atatürk’ün ve Türkiye Cumhuriyeti’nin yaptığı Eğitim Devrimi’dir. Dolayısıyla bu ödülün gerçek sahibi, Atatürk’tür, Türkiye Cumhuriyeti’ni temsil eden Anıtkabir Müzesi’dir”* diyerek Nobel Ödülü ile madalya ve sertifikasını Anıtkabir Müzesi’ne teslim etmişti.

Bu vesile ile Prof. Dr. Aziz Sancar’ı *“Yaşadığınız bu ülkede Atatürk’ü tanımayan bir kişi bile varsa biz görevimizi yapmıyoruz demektir”* sözleriyle de hatırlamalıyız.

Atatürkçü Düşünce Derneği olarak bu düşüncelerle, bilim insanlarımızın hazırladığı **“Cumhuriyet’in 100. Yılında Çocuk Eğitiminde Anne Babaya Düşen Görevler”** kitabımızdan sonra, bu kez de Sayın Mustafa Gazalcı’nın yazdığı **“Cumhuriyetin 100. Yılında Atatürk’ün Eğitim Anlayışı”** kitabını ilgi ve beğeninize sunuyor, değerli Gazalcı öğretmenimize teşekkür ediyoruz.

B. Safa Yenice

**Atatürkçü Düşünce Derneği
Genel Başkan Yardımcısı**

M. Hüsnü Bozkurt

**Atatürkçü Düşünce Derneği
Genel Başkanı**

Giriş

Türkiye Cumhuriyeti, 29 Ekim 1923'te, emperyalizme karşı verilen ulusal bir kurtuluş savaşı sonucunda kuruldu. Kurtuluş, 1919'da Mustafa Kemal önderliğinde gerçekleşen Amasya Genelgesi, Erzurum, Sivas Kongreleri ardından 23 Nisan 1920'de açılan TBMM'den yürütüldü ve kazanıldı.

Kurtuluş Savaşı sırasında bütün yokluğa, sıkıntıya karşı her alanda bağımsız bir politika, çağdaş bir ülke, bilimsel bir eğitim amaçlandı.

Lozan'da verilen çetin savaşımın sonucunda tam bağımsız yeni devlet bütün dünyaya kabul ettirilerek Türkiye Cumhuriyeti kuruldu.

100. yılını kutladığımız Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli Atatürk'e göre költürdür, eğitimidir. Atatürk, eğitimi bir ülke için var olma ve yok olma sorunu olarak ele alır. Sürekli olarak asıl kurtuluşun özgür eğitimle olacağını vurgular.

Mustafa Kemal Atatürk birçok üstün özellikleri yanında bir niteliği de eğitimciliğidir. 2000 yılında Eğitim Hakkını Savunma Komitesi 72 sivil toplum kuruluşuna yüzyılın en büyük Türk eğitimcilerini sormaca (anket) yaparak sormuş, sonuçlarını da 24 Kasım 2000'de açıklamıştır. Bu sormacada Atatürk yüzyılın en büyük eğitimcisi seçilmiştir. Atatürk'ten sonra seçilen eğitimcilerin adları şöyledir: Milli Eğitim bakanlarından Hasan-Âli Yücel, Mustafa Necati, Vasıf Çınar, eğitimcilerden İsmail Hakkı Tonguç, Rüştü Uzel ve Rauf İnan.

Biz de Mustafa Kemal Atatürk'ü, eğitimle ilgili sözlerinden, öğretmene verdiği önemden dolayı Cumhuriyet eğitiminin en önemli mimarı olarak görüyoruz. Kurtuluş Savaşı utkuyla sonuçlandıktan sonra İzmir'de "Savaş bitti,

şimdi ne yapmak istiyorsunuz?” sorusuna şöyle yanıt verir: “Hayır, savaş bitmedi, asıl savaş şimdi başlıyor. İnsanların kafalarındaki karanlık aydınlanmadıkça gerçek savaş hiçbir zaman bitmiş olmayacaktır. Şimdi Milli Eğitim Bakanı olmak isterdim” diyerek eğitime verdiği önemi belirtiyor. 1928’de yeni Türk abece (alfabe) devrimi gerçekleşince 24 Kasım’da Başöğretmenliği üstlenip tahta başına geçiyor.

Cumhuriyet’in 100. yılında biz bu kitapçıkta Başöğretmen Atatürk’ün gittiği okulları, okuduğu kitapları belirterek yetişmesini, çeşitli olaylar nedeniyle yaptığı açıklamalara dayanarak eğitim anlayışını, izlenen eğitim politikalarını, bunun için atılan adımları anlatmaya çalıştık. Ayrıca Atatürkçü, Cumhuriyetçi eğitimden nasıl uzaklaştığını, yenisinden laik bilimsel eğitime kavuşmak için neler yapılabileceğini belirttik.

Bu kitapçığın basılmasını sağlayan Atatürkçü Düşünce Derneği Yöneticilerine içten teşekkür ediyoruz. Basımdan önce okuyan Nazım Mutlu, oğullarım Cemal, Can Gazalcı’ya da teşekkür ediyorum.

Cumhuriyetin 100. yılında başta Atatürk olmak üzere laik, bağımsız Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran, geliştiren bütün kuruculara minnet ve saygı sunuyoruz.

1. Bölüm

Mustafa Kemal Atatürk'ün Yetişmesi

Osmanlı'da Eğitim

Osmanlıda mahalle mekteplerinde ve medreselerde verilen eğitim dinsel ağırlıklıydı. 2. Mahmut döneminde daha sonra Tanzimat'la (1739) birlikte dinsel eğitim veren okullar yanında modern, bilimsel eğitim veren yeni okullar açıldı.

Böylece 18. yy'dan başlayarak dinsel ve bilimsel (medrese-okul) olmak üzere ikili bir eğitim ortaya çıktı.

Eğitimde yenilik çabaları İstanbul'la sınırlı kaldı. Kimi yasa, tüzük, yönetmelik çıkarılarak düzenlemeler yapıldı. Ancak bu düzenlemeler bütün ülkeye yayılmadı.

Tanzimat-Meşrutiyet Döneminde Eğitim

Tanzimat'tan önce 31 yıl padişahlık yapan 2. Mahmut (1785-1839) döneminde siyasi çalkantılara karşın eğitim alanında kimi yenilikler yapıldı.

Örneğin tam uygulanamasa da 1824'te ilk sıbyan mekteplerine gitme zorunluğu getirildi. Ayrıca yurt dışına öğrenci gönderildi.

Abdülmecit padişah olunca Mustafa Reşit Paşa'nın etkisiyle 1839'da insan hak ve özgürlüklerini içeren Tanzimat Fermanı duyuruldu. Ardından 1856'da Islahat Fermanı yayımlandı.

1869'da Maarif Nazırı Saffet Paşa döneminde 'Maarif-i Umumiye Nizamnamesi' (Genel Eğitim Tüzüğü) çıkarıldı.

Bu düzenlemeye göre 6-10 yaşları arasındaki kızlar ile 7-11 yaş arasındaki erkek çocuklar sıbyan okullarına (ilkokullar) gitmeye zorunlu tutuldu. Köylerde ve mahallelerde

sıbyan mektepleri, 500 evli kasabalarda rüştiye mektepleri, 1000 evden büyük yerlerde idadi mektepleri, il merkezlerinde de sultaniler açılması öngörüldü.

1869 Genel Eğitim Nizamnamesi'nden sonra 1876 Anayasası'nda (Kanun-i Esasiye) ve sonraki Anayasaların tümünde ilköğretim zorunluluğu getirildi.

Tanzimat ve Meşrutiyet döneminde açılan yeni okullardan kimilerinin tarih sırasına göre adları şunlardı:

- 1776 Mühendishane-i Bahri Hümayun (Deniz Mühendislik Okulu)
- 1827 Tıbbiye
- 1834 Mekteb-i Harbiye (Harb Okulu)
- 1848 Darülmuallimin (Öğretmen Okulu-ortaokullara öğretmen yetiştirme)
- 1858 Orman Mektebi
- 1859 Mekteb-i Mülkiye (Siyasal Bilgiler)
- 1868 Darülmuallimin Sıbyan (İlköğretmen Okulu)
- 1868 Erkek Sanat Okulu
- 1868 Galatasaray Lisesi
- 1870 Kız Sanat Okulu
- 1870 Darülmuallimat (Kız Öğretmen Okulu)
- 1870 Kaptan ve Çarkçı Mektebi
- 1871 Madencilik Mektebi
- 1878 Hukuk Mektebi
- 1881 Edirne Ziraat Mektebi
- 1882 Ticaret Mektebi
- 1883 Hendese-i Mülkiye (Sivil Mühendislik Okulu)
- 1883 Güzel Sanatlar Akademisi
- 1888 Mülkiye Baytar Mektebi

1888 Bursa’da İpekböcekçiliği Okulu

1889 Dilsiz ve sağırılar, 1890’da da körler için özörlöler okulu

1900 Darülmualim-i Aliye (Erkek Yüksek Öğretmen Okulu)

1900 Darülfünun Şahane (İstanbul Üniversitesi)

1902’de Bağcılık Aşı ve Ameliyat Mektebi

Osmanlı’da Yeni Eğitim Çabaları

Tanzimat’tan (1839) Büyük Millet Meclisi’nin açılışına (1920) değin geçen sürede eğitimde yenilenme çabalarını görürüz.

Dönemine göre ileri anlayışta “1734’te kısa ömürlü bir askeri okul (Hendesehane), 1776’da bir Askeri Deniz Okulu (Mühendishane-i Bahr-i Hûmayûn) açılır.” (1)

2. Mahmut döneminde 1824’te bir fermanla Müslüman erkek çocuklara ilkokula (sıbyan mektebi) gitmek zorunluğu getirilir.

Bu buyruğun (ferman) gereğı ne yazık ki siyasi çalkan-tılar yüzünden yerine getirilemez.

1869’da Milli Eğitim Bakanı (Maarif Nazırı) Saffet Paşa döneminde ‘Maarif-i Umumiye Nizamnamesi’ (Genel Eğitim Tüzüğü) çıkarılır. Burada eğitimin esasları, aşamaları, okutulacak dersler, kayıt işlerine, öğretmenlerin maaşına yer alır. (2)

Bu düzenlemeye göre 6-10 yaşları arasındaki kızlarla, 7-11 yaş arasındaki erkek çocuklar sıbyan okullarına (ilkokullar) gitmeye zorunludur. Eğitim ilk, ortaokul, lise, yükseköğretim olarak ayrılır.

Osmanlı İmparatorluğu’nun son döneminde Emrullah Efendi (1858-1914), İsmail Mahir Efendi (1869-1916), Satı

Bey (1880-1968), Ethem Nejat (1882-1921) gibi değerli eğitimcilerimiz eğitim düzeninin düzelmesi için dönemine göre ileri yeni düşünceler belirttir.

İki kez Milli Eğitim Bakanlığı yapan Emrullah Efendi, ilerlemenin yükseköğretimden (üniversiteden) başlamasını savunur. Hatta yenilenmenin ilköğretimden başlamasını savunan Satı Bey’le tartışırlar. (Tuba ağacı tartışması.)

Satı Bey, öğretmen okulunda ve açtığı okullarda uygulamalı, bilimsel eğitim denemeleri yapar. Eskişehir Milli Eğitim Müdürlüğü yapan Ethem Necat da eğitimin doğaya ve yaşama dönük olmasını savunur.

Ethem İbrahim Paşa, asker kökenli bir eğitimcidir. Davranış Kurallarının Eğitimi ve Öğretimi (Terbiye ve Talimi Adap ve Nesahiyul Eftal) adlı bir kitabı vardır.

Selim Sabit Efendi (1829-1910), 1848’de açılan Öğretmen Okulu çıkışlıdır. Avrupa’ya ilk gönderilen öğrencilerdendir. Öğretmenlere Kılavuz (Rehnüma-i Muallimin) adlı kitabı vardır.

Tevfik Fikret (1867-1915), ünlü şairimizdir. Yeni eğitimle ilgili şiirleri, düşünceleri vardır. Mekteb-i Sultaniye (Galatasaray Lisesi) müdürlüğü yapmıştır. Kadınların eğitime çok önem vermiştir. “Kızlarını okutmayan millet, oğullarını manevi öksüzlüğe mahkûm etmiş demektir. Hüsrânına ağlasın” sözü onundur.

Atatürk’ün gönderme yaptığı “Fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür” dizesi de onundur.

Ziya Gökalp (1876-1924), ünlü düşünürümüz, eğitimle ilgili düşüncelerini 1915’te çıkan “Muallim” dergisinde, “Milli Terbiye” adıyla yazar. Eğitimin ulusal ve pozitif olmasını savunur. (3)

Meşrutiyetten sonra engellilerin eğitimi gündeme geldi, 1889'da İstanbul'da sağırılar eğitimi başladı. Daha sonra İzmir'de de bir sağırılar okulu açıldı. (4)

Osmanlı'nın yeni okullarında okuyan Mustafa Kemal arkadaşlarıyla birlikte Türkiye Cumhuriyeti'ni kurar. Bu arada kendini geliştirmek için birçok kitap okur.

Mustafa Kemal'in Gittiği Okullar

Osmanlı döneminin Tanzimat - Meşrutiyet dönemindeki eğitim kurumlarını anlamak için ilerde Türkiye Cumhuriyeti'ni kuracak, onun eğitim anlayışını büyük ölçüde belirleyecek Mustafa Kemal'in (Atatürk) gittiği okullara, yetişmesine bakmak gerekir. Amacımız Mustafa Kemal'in yaşamından çok onun gittiği okullardaki eğitimi anlayışını vermektir. Dinsel ve bilimsel eğitimin sürdüğü Osmanlı döneminde babasının etkisiyle Mustafa'nın Şemsi Efendi ilkokuluna, ardından askeri okullara gitmesi, kendisini yetiştirmesi, onun bilimsel yolda gelişmesini sağlar.

Mustafa Kemal başlangıçta annesini hoşnut etmek için kısa bir süre Mahalle Mektebine gitse bile ondan sonra yeni eğitim anlayışının uygulandığı okullara, askeri okullara gitmiştir.

Onun Cumhuriyetçi, bilimsel görüşleri eğitim aldığı okullarda, okuduğu kitaplarda filizlenmiştir.

Mahalle Mektebi (1887)

Mustafa Kemal, Selanik'te okul çağına geldiği zaman 1887'de annesi Zübeyde Hanım'ın isteği üzerine ilk önce mahalle mektebine gitti. Burada dinsel ağırlıklı bir eğitim veriliyordu. Ezbere Arapça Kuran öğretiliyordu.

Mustafa Kemal mahalle mektebine gidişini şöyle anlatır:

“Mahalle mektebine gittiğim sabah annem bana beyaz bir entari giydirmiş, başıma da sırma işlemeli bir sarık sararak süslemişti. Elimde yaldızlı bir dal vardı. Sonra Hoca Efendi, yanında bütün okul çocuklarıyla birlikte evimizin yeşilliklerle bezenmiş kapısına geldi. Duadan sonra anne ve hocaya temenna ederek ellerini öptüm. Arkadan yeni arkadaşlarımın alkışları arasında sevinçli bir halay halinde şehrin sokaklarından geçerek caminin yanındaki mektebe gittik.

Oraya vardığımızda hep bir ağızdan dualar okundu. Sonra Hoca beni elimden tutarak çıplak ve kemerli bir odaya götürdü. Kuran’ın kutsal kelamını oradan bana açıklamaya başladı.”(5)

Küçük Mustafa yerde diz çökerek sarıklı hocanın önünde ezbere eğitim verilen bu okuldan hoşnut değildir. Bir buçuk ay sonra babasının isteği üzerine bu Fatma Molla Kadın Mahalle Mektebi’nden ayrılır.

Şemsi Efendi İlkokulu (1887-1893)

Mustafa Kemal’in babası Ali Rıza Efendi, oğlunu mahalle mektebinden alarak 1887 yılında yeni yöntemle, sıraların üzerinde eğitim veren Şemsi Efendi İlkokulu’na kaydettirir.

Bu durumu Mustafa Kemal, 10 Ocak 1922’de Ahmet Emin Yalman’a şöyle anlatır:

“Çocukluğumdan silinmez bir berraklıkla hatırladığım tek yaşantı okula başlamam sorunuyla ilgiliydi.

Bu konuda annemle babam farklı görüştüydiler. Annem eski törelere, eski göreneklere göre yetişmişti ve bütün varlığıyla sakin, yumuşak, hiçbir şeyin sarsamadığı bir dindarlığa bağlıydı. Bundan dolayı da benim sarıklı bir hocanın, katı İslam geleneğine göre dinsel öğretim yaptığı mahalle

okuluna gitmemi istiyordu. Bunu istemesinin bir nedeni de, böyle bir okula başlanırken gelenek gereği dinsel bir törenin yapılmasıydı. Böylesi bir törenle o günü unutulmaz bir gün kılmak, bu şekilde de çocuğa ailesiyle olan bağının ötesinde, artık ciddi yükümlülükler öngören büyük Müslüman topluluğuna katıldığıının bilincini aşılacak amaçlanıyordu.

Buna karşın babam ileri görüşlü bir adamdı, sarıklı takımından hoşlanmazdı ve batıdan gelme düşüncelerin ateşli bir yandaşıydı. Bundan dolayı da arzusu beni, Kuran'ı değil de, yeni bilimleri öğretimini temeli yapmış, laik bir okula vermektir.

Görüşlerdeki bu çatışmadan küçük manevrayla galip çıkan babam oldu. Görünüşte annemin isteğine uyararak benim alışılmış dinsel törenle Fatma Molla Kadın din okuluna gönderilmeme razı oldu.

...Kısa bir süre sonra babam beni pek fazla zorlukla karşılaşmadan Fatma Molla Kadın okulundan çıkarıp Avrupa modeline göre özel bir ilkokulu yöneten yaşlı Şemsi Efendi'ye götürdü. Annem memnundu, arzusu ne de olsa yerine gelmişti ve inancına saygı gösterilmişti. Çünkü gönlünün istediği tören yapılmış bulunuyordu.” (6)

Şemsi Efendi ilkokulu dönemine göre çağdaş bir eğitim veriyordu. Şemsi Efendi kendi kendini yetiştirmiş çevresinde sevilen bir eğitimciydi. İleri görüşlü Ali Rıza Efendi de oğlunu bu yüzden okulda kaydettirir.

Mustafa, severek okuduğu bu ilkokulu bitirmeden ne yazık ki 28 Kasım 1893'te babası Ali Rıza Efendi'yi yitirir. Annesi Zübeyde, kız kardeşi Makbule ve Mustafa çok üzülürler. Ancak Mustafa kısa süre sonra toparlanır, yeniden derslerine sarılır.

Mülkiye Rüştiyesi (Ortaokul)-1893

Mustafa, Şemsi Efendi İlkokulu'nu başarıyla bitirdikten sonra 1893'te sivil rüştiyeye (ortaokul) kayıt olur. İlerde memur olacakların gittiği bu okuldan çok hoşnut değildir. Onun küçük yaştan beri özlemi asker olmaktır. Askeri okulda okuyan komşu çocuğu Ahmet'in askeri giysileri bu isteğini artırır.

Haksız yere öğretmenini dövünce zaten çok istemediği bu okuldan ayrılarak Selanik Askeri Ortaokulu'na (rüştiye) girmeye karar verir. Askeri Rüştiye'ye başvurur.

Selanik Askeri Rüştiyesi (ortaokul) (1894 - 1896)

Mustafa, seçme sınavını kazanarak 1894'te Selanik Askeri Rüştiye'ye kaydolur. Okulda kısa sürede çalışkanlığı ve davranışlarıyla sivrilir.

Matematik öğretmeni çalışkan Mustafa'ya "İkimizin adı da Mustafa, bundan sonra senin adın Mustafa Kemal olsun" der. O günden sonra adı Mustafa Kemal olur.

1896'ya değin Selanik Askeri Ortaokulu'nda severek okur. Askeri ortaokulu bitirdiğinde 15 yaşındadır.

Manastır Askeri Lisesi (idadi) (1896-1899)

Mustafa Kemal, askeri ortaokuldan sonra İstanbul'a gidip askeri eğitimini sürdürmek ister. Ancak Selanik'teki öğretmeni Hasan Bey onu bu düşüncesinden caydırır. Manastır'a giderse daha iyi yetişeceğini söyler. Mustafa Kemal, öğretmenin bu öğüdünü dinler, kimi arkadaşlarıyla birlikte Manastır Askeri Lisesine (İdadiye) 1896'da kaydolur. Yatılı olarak bu okula giren Mustafa Kemal ilk kez doğup büyüdüğü Selanik'ten ayrılmaktadır.

Okulu çok sever. Matematiğin yanında şair arkadaşı Ömer Naci'nin etkisiyle edebiyatla da ilgilenir. Şiirler yazar. Namık Kemal ve Mehmet Emin Yurdakul'un şiirlerini okur. Kitabette öğretmen Mehmet Asım Efendi çok sevdiği Mustafa Kemal'in edebiyatla ilgilenmesini, onun iyi bir asker olmasını engelleyeceği için yasaklar. M. Kemal şiir yazmayı bıraksa da şiir, kitap okumayı sürdürür. Yurt sorunlarına ilgi duyar. Tarih öğretmenin etkisiyle Fransız İhtilali'yle ilgilenir.

Yaz aylarında Selanik'te Frerler Okulu'na (Bugünkü kolejler gibi) giderek Fransızcasını ilerletir.

1897'de çıkan Türk Yunan Savaşına gönüllü olarak katılmaktan bir tanıdığının ısrarı üzerine vazgeçer.

Bu okulda yaşam boyu sürdüreceği Nuri (Conker), Salih (Bozok) gibi arkadaşlar edinir.

Manastır Askeri Lisesi'ni 4. olarak 1899'da bitirir. Yine öğretmenlerinin yönlendirmesiyle İstanbul Harp Okulu'na girer. (7)

Harp Okulu (1899-1902)

Manastır Askeri Lisesi'nden sonra İstanbul'da 1889'da Pangaltı'daki Harp Okulu'na (Harbiye) kaydolur. Kısa süre sonra sınıf temsilcisi (çavuşu) olur.

Manastır Lisesi'nden yeni arkadaşlar edinir. Bunların kimileri şunlardır: Ahmet Tevfik, Lütfi Müfit (Özdeş) Mustafa Nuri (Conker), Ali Fethi (Okyar), Kazım (Karabekir) Kazım (Özalp), Ali Fuat (Cebesoy), Arif (Ayıcı), Ömer Naci. Okul arkadaşlarıyla zaman zaman bir araya gelerek yurt sorunlarını konuşurlar.

Öğretmenlerinden çok yararlanır. Derslerine severek çalışır.

Mustafa Kemal, Harp Okulu'nu 1902'de teğmen rütbesiyle bitirir.

Harp Akademisi (1902-1905)

1902'de girdiği Harp Akademisi'nde artık Mustafa Kemal 21 yaşındadır. İstanbul'u gezer, arkadaşı Ali Fuat'ın (Cebesoy) evlerine ziyarete gider. Yurt sorunlarıyla yakından ilgilenir. Fransızcasını ilerletmek için özel ders alır.

Arkadaşlarıyla birlikte el yazısı bir gazete çıkarırlar. Gazetenin yükü Mustafa Kemal'in omuzlarındadır. Yazıların çoğunu o yazar. Dergi gizlice öğrencilere dağıtılır.

Bir ihbar üzerine yakalanıp sorguya çekilir. Bir süre gözaltında tutulur. Ancak dersleri çok iyi olduğu için bağışlanır.

Mustafa Kemal ikinci, üçüncü yıl derslerine daha çok çalışır, 1905'te yüzbaşı rütbesiyle Harp Akademisi'ni 5. olarak bitirir. (8)

Atatürk'ün Okuduğu Kitaplar

Atatürk gittiği okulları başarı ile tamamlamıştır. Ancak onun başarısında okullardan çok okuduğu kitapların payı vardır.

Çanakkale Savaşı sırasında gemici feneri ışığında 37 kitap okumuştur. Kurtuluş Savaşı sırasında da cephede Reşat Nuri Güntekin'in Çalığışu romanını bitirir.

Atatürk'ün okuduğu kitap sayısı 3 bin 997'dir. Türkçe, İngilizce, Fransızca, Almanca ile yazılmış kitaplardır bunlar.

Konularına göre türleri şöyledir:

- 1233 Tarih, Coğrafya ve Biyografi,
- 121 Felsefe,

- 161 Dini,
- 387 Dil Bilim,
- 261 Askerlik,
- 204 Siyasal Bilimler,
- 150 Hukuk alanında...

Atatürk “Ben küçükken fakirdim. İki kuruş elime geçince bunun bir kuruşunu kitaba verirdim. Eğer böyle olmasaydı, bu yaptıklarımın hiçbirini yapamazdım” demiştir.

Atatürk en çok tarih ile ilgili kitapları okumuştur. Kitapları eleştirel bir gözle okurdu. Notlar alır, başka kitaplarla karşılaştırırdı.

Atatürk, 1908 ile 1918 arasında kimisi Almandan çeviri olmak üzere 6 adet kitap yazmıştır. Ancak onun asıl büyük yapıtı 1927’de okuduğu Nutuk’tur. Belgeleriyle Kurtuluş Savaşı anlatılmıştır.

Ayrıca 1930’da Prof. Dr. Afet İnan imzasıyla yayımlanan Medeni Bilgiler kitabı ile 1937’de yayımlanan Geometri kitaplarını kaleme almıştır. Medeni Bilgiler kitabında yurttaşın ve devletin hak ve ödevlerini anlatır. Türkçe kavramlarla yazılan Geometrinin temel bilgilerini anlatır.

Kitapların özgün adları şunlardır:

- 1) Tâbiye Meselesinin Halli ve Emirlerin Sureti Tahriri-ne Dair Nesayih (Savaş taktikleri, komutanın, liderin özellikleri anlatır)
- 2) Takımın Muharebe Talimi (Almanca’dan çeviri- 1908): Her türlü hava koşullarında savaş savaş yöntemi uygulamaları
- 3) Cumalı Ordugâhı- Süvari: Bölük, Alay, Liva Talim ve Manevraları (1909): Ordu birliklerinin manevralarını anlatır.

- 4) Tâbiye ve Tatbikat Seyahati (1911): Savaş ve barış durumlarında yönetim anlayışı, liderlik özellikleri
- 5) Bölüğün Muharebe Talimi (Almancadan çeviri- 1912): Savaş öncesi ve savaş durumunda savunma anlatılır.
- 6) Zabit ve Kumandan ile Hasbihal (1918) Savaş nasıl kazanılacağı
- 7) Nutuk (1927)
- 8) Vatandaş İçin Medeni Bilgiler (Prof. Dr. Afet İnan adıyla yayımlandı, 1930)
- 9) Geometri (isimsiz yayımlandı) (1937) Sayfası 44 olmasına karşın alanında yazılan rehber bir kitaptır. Kavramlar Türkçe'leştirilmiştir. (9)

Atatürk'ün Eğitimine Yardımcı Olduğu Kişiler

Atatürk, yaşamı boyunca çocukları korumuş ve sevmiştir. Onun isteği ile 1 Ekim 1921'de Himaye-i Eftal Cemiyeti (Çocuk Esirgeme Kurumu) kurulmuştur. Günümüzde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu adıyla görev yapan bu kurum, savaş ve barışta korumasız çocuklara kol kanat germiştir.

Atatürk çocukların korunma ve eğitimine büyük önem vermiştir. Dokuz kimsesiz çocuğu evlat edinerek onları korumuş ve eğitmiştir. (10)

Kimi çocukları, gençleri, yurt dışına göndermiştir. Bunların en ünlüleri, Ülkü, Sabiha Gökçen ile Afet İnan'dır.

Ülkü Adatepe: (1932-2012) Atatürk'ün annesi Zübeyde Hanım'ın evlatlığı Vasfiye Hanım'la öğretmen, gar şefi Mehmet Tahsin Çukurluoğlu'nun kızlarıdır. Küçük Ülkü, 6 yaşındayken babasını yitirir. Mustafa Kemal onu korumaya alır. Bir evlat gibi bağrına basar. Onu yanından ayırmaz.

- 1) Yahya Akyüz, Başlangıcından 2001'e Türk Eğitim Tarihi, Yahya Akyüz, Türk Eğitim Tarihi, s:132)
- 2) Cavit Binbaşoğlu, Eğitim Düşünce Tarihi, Binbaşoğlu Yayınevi, 1982, s:141-2
- 3) agy., s:143-147
- 4) agy., s:143
- 5) Ali Güler, Yrd. Doç. Dr. Öğ. Bnb. Atatürk soyu ailesi ve öğrenim hayatı, Kara Harp Okulu Basımevi, 1999 Ankara, Lord Kinross, Atatürk, Bir Milletın Yeniden Doğuşu, Çeviren: A. Tezer, s:27 1966 İstanbul.
- 6) Dagobert Von Mikusch, Avrupa İle Asya Arasında-ki Adam Gazi Mustafa Kemal 1, Türkçesi Esat Mermi Erendor, Cumhuriyet Yayınları, 2000, s:11-12, İstanbul
- 7) Ali Güler Yrd. Doç., Manastır Askeri Lisesi ve M.K.A-tatürk'ün Askeri Lise öğretmenleri, Kara Harp Okulu Basımevi, 1999 Ankara.
- 8) Ali Fuat Cebesoy, Sınıf Arkadaşım Atatürk, Ali Fuat Cebesoy, İnkılap Yayınevi, 1966, İstanbul.
- 9) Tevfik Kızgıncaya, makale, 12.11.2022, <https://www.yurttansesler.org/m/o-bir-insandi-makale,135.html>
- 10) Tahsin Yücel, Atatürk ve Atatürkçülük, Gözde diz-gi., 2000, s:66, İstanbul

2. Bölüm

TBMM Hükümetleri Döneminde Eğitim (1920-1923)

23 Nisan 1920’de TBMM açıldıktan sonra başta Mustafa Kemal (Atatürk) olmak üzere, Milli Eğitim Bakanları her fırsatta eğitimin ulusal, bilimsel, yaşamda işe yaramasını yani pratik olmasını savundular.

Osmanlı’dan devralınan eğitim, nicelik ve nitelik olarak çok düşüktü:

“1920’de Ankara’da kurulan Milli Hükümet Türkiye eğitimi şu durumda bulmuştu:

Memlekette iki türlü eğitim ve öğretim kurumları vardı. İlk aşamasından en yüksek derecesine kadar birbirine koşut, fakat yetiştirmek istediği kafa ve adam bakımından birbirinden tamamen aykırı iki türlü irfan (bilme, anlama, sezme) teşkilâtı gelecek nesli yetiştirmeye çalışıyordu. Tanzimat’ın memlekette yarattığı ve Tanzimat yöneticileriyle meşrutiyet dönemi yöneticilerinin birlikte yaşattıkları mektep ve medrese, milli hükümetin eğitim amaçlarının gerçekleşmesinde en güçlü engeldi.” (1)

Yoktan Var Edilen Eğitim

TBMM açıldıktan sonra kurulan hükümetin ilk Milli Eğitim Bakanlığına getirilen Dr. Rıza Nur, Ankara Milli Eğitim Müdürlüğü’nden aldığı bir yazmanla (katip) 6 Mayıs 1920’de göreve başlar.

Osmanlı’dan TBMM’ye bırakılan eğitim ve kültür kalıtı yok denecek kadar azdı. Eğitimci Rauf İnan’a göre durum şöyleydi:

“Büyük Millet Meclisi’ne bağlı 682’si kapalı 3495 ilkokul, 1511’i öğretmen okulu çıkışlı olmayan daha çok medreseler-

de okumuş 3316 ilkokul öğretmeni vardı. Ayrıca 12 yıllık 5 Sultani (lise), 9 yıllık 33 Sultani (idadi, lise) bulunuyordu. Dördü kız 17 Öğretmen Okulu'nda 310'u kız olmak üzere 732 öğrenci okuyordu. Köylerde okuldan söz yoktur.” (2)

TBMM açıldığında okuma yazma oranı yüzde 10'un altındaydı. Kızlarda ise bu oran yüzde 2'nin altındadır. Ülkede kuruluşunu tamamlayamamış bir tek İstanbul Üniversitesi (Darülfünun) vardı.

Hasan-Âli Yücel, TBMM'de yaptığı bir konuşmada, Cumhuriyetin başında Milli Eğitim Bakanlığı yapan H. Vasıf Çınar'ın İzmir'de yaptığı açıklamaya dayanarak eğitimin temeli olan ilköğretimin olmadığını belirtir:

“...Size kısaca eğitimimizin tarihinden dört cümleyi burada yineleyeceğim: Bu, cumhuriyetin ilk yıllarında ikinci Cumhuriyet Eğitim Bakanının İzmir'de söylediği nutuktan alınmış parçalardır. Onda merhum Vasıf Çınar diyor ki: ‘Ben Eğitim Bakanı sıfatıyla tamamen kaniim ki, Türkiye’de ilköğretim yoktur. Bütün okullarımız 3.200’dür. Var olan ilkokul öğretmenleri 5.600’dür. Yetkiyle, bilgiyle ve iş başında bulunmak itibarıyla söylüyorum ki, Türkiye Cumhuriyeti’nde ilköğretim yoktur. Utanarak söylüyorum ki, Türkiye Cumhuriyeti’nin bazı köylerinde bir tek okul bile yoktur. Hatta bu sözümü 3-4 ilde bile uygulayabilirsiniz. Buralarda 30 yıl okul açılması ve yapılması olanağı yoktur.”(3)

Yokluklarla, Sıkıntılarla Başlayan Eğitim

TBMM hükümetleri bir yandan kurtuluş için uğraşırken bir yandan da yokluk ve sıkıntılar içinde eğitim hizmetlerini sürdürmeye çalışır.

Mustafa Kemal Atatürk, 1 Mart 1921 tarihinde TBMM 2. Yasama Yılı açış konuşmasında açık yüreklilikle eğitimle ilgili “göze görünür” sonuçlar alınamadığını dile getirir:

“Milli eğitim, genel sağlık, nüfus ve kalkınma yönlerinde pek göze görünür sonuçlar henüz alınamadı. Ancak bu konularda iyi sonuçların açık bir biçimde görülebilmesi için ortam, süre, araç ve çok sayıda paraya ihtiyaç olduğu kabul edilmelidir.” (4)

Ulusal, Bilimsel Eğitim

Kurtuluş Savaşı'nın ortasında 15 Temmuz 1921'de tarihinde Ankara'da toplanan Maarif Kongresinde Mustafa Kemal Atatürk, eğitimin yabancı etkilerden uzak, kendi benliğimize uygun, ulusal olmasını belirtir:

“Şimdiye dek sürüp gelen okuma ve yetiştirme yanlışlarının ulusumuzun gerileme nedenlerinden biri olduğu kanısındayım. Onun için bir ulusal eğitim izlencesinden söz ederken uydurmalardan, yaradılışımıza hiç de uymayan yabancı düşüncelerden, Doğudan ve Batıdan, etkilerden tümüyle uzak, ulusal kişiliğimiz ve tarihimizle uyumlu bir kültürü kastediyorum dehamızın tam olarak, gerçekten gelişmesi ancak böyle bir kültürle sağlanabilecektir. Rasgele bir kültürü benimsemek şimdiye dek uygulanıp durulan yabancı kültürlerin yıkıcı sonuçlarını yinelemekten başka işe yaramaz...” (5)

Mustafa Kemal, 10 Ocak 1922'de Vakit gazetesi başyazarı Ahmet Emin Yalman'a yaptığı açıklamada şunları söyler: *“İyileştirilecek şeyler ekonomi ve eğitimidir. Bu sayede memleket imar edilecek millet refah bulacaktır.”* Atatürk'e göre bir ülkenin yapılanması ve gelişmesinde öncelik ekonomi ve eğitimidir.

İşe Yarayan Bir Eğitim

Mustafa Kemal Atatürk, 1 Mart 1922 tarihinde 3. Yasama Yılı'nda TBMM'de yaptığı açış konuşmasında eğitimle ilgi-

li düşüncelerini daha da açar. Atatürk'e göre uygulanacak eğitimle cehalet yenilecek, yaşamımız kolaylaşacaktır.

“Hükümetin en verimli en önemli görevi eğitim işleridir. Bu görevde başarılı olabilmek için öyle bir program uygulamak zorundayız ki, o program milletimizin bu günkü durumu ile sosyal ve yaşam ihtiyaçları ile yerel şartlarla ve çağın gerekleri ile tam anlamıyla denk ve uygun olsun. (...)

Efendiler, yüzyıllardan beri milletimizi yöneten hükümetler eğitimi yenileştirme dileğini belirtmişlerdir. Ancak bu dileklerine ulaşmak için Doğu ve Batıyı taklit etmekten kurtulamadıklarından, sonuç milletin cahillikten kurtulamamasına neden olmuştur... Bundan dolayı, bizim uygulayacağımız eğitim politikasının temeli ilk önce var olan cehaleti yok etmektir...

Bir yandan cahilliğin kaldırılması ile uğraşırken bir yandan da memleket çocuklarını sosyal hayat ve ekonomide fiilen etkili ve yararlı kılabilmek için gereken basit bilgileri uygulamalı bir biçimde vermek yöntemi eğitimimizin temelini oluşturulmalıdır...

Orta eğitimde de eğitim ve öğretim yöntemlerinin pratik ve uygulamalı olması temeline uymak şarttır. Kadınlarımızın da aynı öğretim aşamalarından geçerek, yetişmelerine önem verilecektir...

Efendiler, yetişecek çocuklarımıza ve gençlerimize, görecekları eğitim sınırı ne olursa olsun, en önce ve her şeyden önce Türkiye'nin bağımsızlığı için kendi benliğine ve milli geleneklerimize düşman olan bütün unsurlarla mücadele etmek gereği öğretilmelidir.” (6)

Topluma ve Çağın Gerçeklerine Uygun Eğitim

27 Ekim 1922'de Bursa'da öğretmenlere yaptığı konuşmada okulun işlevini ayrıca eğitim programlarının toplu-

mumuzun gereksinmelerine ve evrensel ilkelere uygun olması gerektiğini belirtir:

“Ordularımızın kazandığı zafer, sizin ve sizin ordularınızın zaferi için yalnız zemin hazırladı. Gerçek zaferi siz kazanacak ve devam ettireceksiniz ve mutlaka kazanacaksınız.

...Okul genç beyinlere, insanlığa saygıyı, millet ve memleket sevgisini, şerefi, bağımsızlığı öğretir. Bağımsızlık tehlikeye düştüğü zaman onu kurtarmak için izlenecek en uygun, en güvenli yolu öğretir.

“Toplum yaşamımızın gereksinimlerine uygun olması, çağımızın getirdiği ve gerektirdiği gerçeklere uygun olması” gerektiğini belirtir.

Bilimsel, Birlik İçinde Eğitim

Mustafa Kemal halkın görüşlerini dinlemek, yeni düzenle ilgili görüşlerini açıklamak için yurt gezisine çıkar. 3 Şubat 1923'te İzmir'e de uğrar.

O tarihte İzmir Erkek Öğretmen Okulu'nda Türkçe ve Edebiyat öğretmenliği yapan, ilerde Milli Eğitim Bakanı olacak Hasan-Âli Yücel, ilk kez gördüğü Mustafa Kemal'i coşkuyla dinledikten sonra eğitimin ikiliği konusunda can alıcı bir soru sorar:

“Yeni dönemde, yeni okulların yanında eskimiş (fossil duruma gelmiş) medreseler yaşatılacak mıdır?” Genç öğretmene Mustafa Kemal'in yanıtı kesin ve açıktır: *“Milletimizin, memleketimizin okulları bir olmalıdır. Bütün memleket evladı kadın ve erkek aynı suretle oradan çıkmalıdır.”* (7)

Süs Olmayan Bir Eğitim

Mustafa Kemal 1 Mart 1923'te TBMM'de, 4. Yasama Yılı açış konuşmasında eğitim görüşlerini daha da somutlaştırır.

“.....Cephelerde subay saflarından boşalan yerlere okullar, gençliğin yüksek ve kültürlü unsurlarını vermiştir. Bu iki yerde de değerli elemanların, okullarımızın eğitim kürsülerine döneceği ve cephelerde kullanılan savaş araç ve gereçlerinin bir kısmının okullarımızda harita ve kitaba dönüşeceği tam bir barış ve sükûn devresinden sonra, Milli Eğitim öğretimde uygulanacak kuralların amacı, bilgiyi insan için fazla bir süs, bir hükmetme aracı veya medeni bir zevk olmaktan çıkarıp, maddi hayatta başarılı olmayı sağlayan pratik ve kullanılabilir bir, o kürsüler üzerinde cahilliğe karşı sarsılmaz bir kale oluşturulacak ve gelecek oradan fethedilecek ve ele geçirilecektir.”(8)

Ulusal Eğitim Andı (Maarif-i Misakı)

Ulusal sınırlarımızı korumak için nasıl Misak-ı Milli (Ulusal Ant) yayımlanmışsa ona koşut olarak 8 Mart 1923'te *“Milli Eğitim Andı”* yayımlandı. Milli Eğitim Bakanı İsmail Safa Özler'di.

Eğitimle yetiştirilecek kişilerde neler arandığı bu antta şöyle belirtildi:

- *“Ulusçu, ahlakçı, devrimci, laik, cumhuriyetçi yurttaşlar yetiştirmek,*
- *İlköğretimi genelleştirmek, halk eğitimini de kapsayacak bir şekilde herkese okuma yazma öğretmek,*
- *Yeni kuşakları tüm öğretim basamaklarında, genellikle bilimsel, özellikle ekonomik yaşamda etkin ve başarılı kılacak bilgilerle donatmak,*
- *Özgürlük ve düzenin uzlaşmasına dayanan demokratik tutumu egemen kılmak,*

- *Türk ulusunu uygarlıkta en ileri düzeye götürmek ve yeni kuşakları bunun gerektirdiği güçte ve donanımda yetiştirmek.” (9)*

- 1) Faik Reşit (Unat), Fikirler, 1933 İlk, Orta, Yüksek Tadrisatımızın On Senelik Bilânçosu, s: 3
- 2) Rauf İnan, Atatürk ve Eğitim, Türk Eğitim Derneği Yayını, 1981, s:145
- 3) TBMM Zabıt Ceridesi, 3.6.1942, Dönem: 6, Cilt:26, Bir: 69
- 4) Atatürk'ün TBMM'yi Açış Konuşmaları, TBMM Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 1987 s: 56
- 5) Zeki Sarıhan, 1921 Maarif Kongresi, MEB Yayınları, 2009, s: 73
- 6) Atatürk'ün TBMM'ni Açış Konuşmaları, TBMM Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 1987 s: 74-75
- 7) Agy., s:109
- 9) 8) Mustafa Çıkar, Hasan Âli Yücel ve Türk Kültür Reformu, TİB Kültür Yayınları, 1997
- 8) 9) Atatürk'ün TBMM'ni Açış Konuşmaları, TBMM Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 1987
- 10) Pakize Türkoğlu, Tonguç ve Enstitüleri, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2000, s: 63

3. Bölüm

Cumhuriyetin İlk Yıllarında Eğitim

29 Ekim 1923'te Cumhuriyet duyurulduğunda yeni devletin eğitim politikası Mustafa Kemal Atatürk'ün ve Milli Eğitim Bakanlarının açıklamalarından, yaptıklarından belli olmuştur.

Eğitim politikası öncelikle cehaletin (karabilisizlik) yenilmesi, Cumhuriyete sahip çıkacak özgür kuşakların yetişmesine dayanıyordu. Bu amacı gerçekleştirmek için eğitim, ulusal, laik, bilimsel, parasız, yaşama dönük olacaktı.

Bunun için, yurt dışına öğrenci gönderildi, dünyaca ünlü eğitim uzmanları yurda çağrıldı. Bir yandan da bilimsel eğitim için yasal düzenlemeler yapıldı.

Cumhuriyetin Osmanlı'dan Devraldığı Eğitim Kalıtı

1923-1924 Öğretim yılında her aşamadaki eğitimin durumu şöyledir:

Eğitim aşaması	Okul sayısı	Öğrenci sayısı	Öğretmen sayısı
Okulöncesi	80	5.580	106
İlkokul	4.894	341.941	10.238
Ortaokul	116	9.894	1.054
Genel Lise	23	1.241	513
Mes. ve Tek. Lise	20	2.558	325
Lise toplamı	43	3.799	838
Fak. ve Yük. Ok	9	307	2.914
Toplam	5.142	361.821	15.180

(1)

Cumhuriyet duyurulduğunda nüfusumuz 13 milyonu, bunun 11 milyonu köylerde yaşıyordu. 40 bin köyün 37 bininde okul yoktu. Her aşamadaki 5 bin 142 okulda yalnızca 361 bin 821 öğrenci, 15 bin 180 öğretmen bulunmaktaydı. Okur-yazar erkeklerde yüzde 7 kadınlarda binde 4. Yüzde 75 okul çağındaki çocuk okula gitmiyor yani 4 çocuktan 3'ü okulsuz.

Bütün bu olumsuzluklara karşın Cumhuriyeti kuranlar da cehaleti yenip ulusal, laik, bilimsel eğitimi hızla getirme, yayma kararlığı vardı.

Öğretim Birliği (Tevhid-i Tedrisat)

Cumhuriyeti kuranlar işe eğitimdeki dinsel-bilimsel ikiliğini gidermekle başladı.

3 Mart 1924'te "3 Devrim Yasası" çıkarıldı. Hilafet, Din ve Vakıf Bakanlığı, eğitimdeki ikilik kaldırıldı. Üç Devrim Yasası laik, bilimsel eğitim ortamını hazırladı.

429 Sayılı Din ve Vakıf (Şeriye ve Evkaf) Bakanlığı kapatılarak devlet ve toplumun tüm kesimlerinde dünya işleri ile din birbirinden ayrıldı.

430 Sayılı Öğretim Birliği Yasasıyla da (Tevhid-i Tedrisat) eğitim sistemi dinsel etkilerden kurtarıldı, okullar Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlandı.

431 Sayılı Yasayla Hilafet kaldırıldı.

Bu üç yasa birbirini bütünleyen yasalardı.

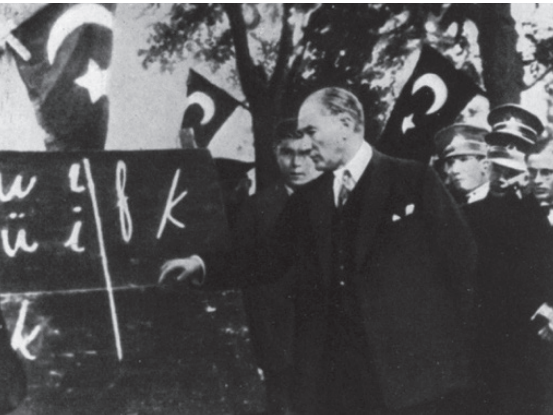
Öğretim Birliği (Tevhid-i Tedrisat) yasasıyla Osmanlı İmparatorluğundan beri sürüp gelen dinsel ve bilimsel ikiliği sonlandırıyor, bütün okullar Milli Eğitim Bakanlığına bağlanıyordu.

Bundan böyle Öğretim Birliği Yasası'na göre:

- Eğitim ve öğretimin dinsel etkilerden uzak, bilimsel bir bütünlük içerisinde olması,
- Ders programlarının, ders ve yardımcı kitapların pozitif bir anlayışla, bilimsel olarak hazırlanması,
- Eğitim yöneticilerinin laik eğitime, öğretim birliğine inanan kişilerden atanması,
- Okulların fiziki yapılarının, ders araç ve gereçlerinin bilime uygun sağlıklı olması,
- Okul öncesinden üniversiteye, yaygın eğitime bilimsel bir bütünlüğün bulunması öngörülmüyordu.

Öğretim Birliği yasası Anayasa'nın 174. Maddesinde "İnkılâp kanunlarının korunması" başlığı altında belirtilen ilk yasadır. Bugün de sözde yürürlükte.

Öğretim Birliği Yasası çıktıktan sonra medreseler kapatıldı. Tanzimat'la birlikte başlayan medrese-okul ikiliğine son verildi.

Atatürk Kayseri'de, 20 Eylül 1928

Talim Terbiye Kurulu

Cumhuriyetin eğitim politikaları ülkenin önde gelen eğitim, bilim insanlarının bulunduğu "Heyet-i İlmiye" (Bilim Kurulu) adlı bir kurulda belirlenirdi. Bu kurul 1923, 1924 ve 1925 yılları boyunca eğitim politikalarını tartıştı. Eğitimle ilgili kararlar alarak Milli Eğitim Bakanlığı'na (MEB) bildirdi.

1926'da Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati döneminde Eğitim programlarının saptanacağı, ders kitaplarının inceleneyeceği Talim Terbiye Kurulu (TTK) oluşturuldu.

1 Kasım 1926'daki 4. Yasama Yılı'nın açış konuşmasında Mustafa Kemal ulusal ve bilimsel eğitim için bir adım daha attıklarının haberini verir:

“Ülkede öğretim ve eğitim bilimsel ve bağımsız bir merkezden yönlendirmek ve yönetmek amacı ile düşünülen Talim ve Terbiye Dairesi kurulmuş ve genel olarak öğretim programları ve kitapları üzerinde önemli kararlar alınmıştır.” (2)

Eğitim şûralarının düzenlenmesinde, eğitim politikalarının saptanmasında önemli hizmetleri olan Talim Terbiye Kurulu, Ne yazık ki Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) döneminde yozlaştırılarak eski işlevinden uzaklaştırıldı.

Özellikle AKP'de 6 yılı aşkın bir süre Milli Eğitim Bakanlığı yapan Hüseyin Çelik, Talim Terbiye Kurulu'ndaki yetkin uzmanları görevden alarak yerlerine işten anlamayan insanlar uzman diye atandı.

13 Mayıs 2005'te bakan Hüseyin Çelik'in yanıtılaması için TBMM Başkanlığı'na (6244) verdiğimiz yazılı soru önergesi şöyleydi:

“Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı bünyesinde görevli iken görevden alınıp mahkeme kararı ile tekrar görevine iade edilen öğretmenlere, geçmiş kayıpları karşılığı olarak toplam kaç TL ödenmiştir?” (3)

Bu soruya Hüseyin Çelik'in yanıtı şöyle oldu (22.06.2005-6244):

“Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'na bağlı Eski Eğitim Araştırmaları Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğü'n-

de iken, soruşturma sonucu görevinden alınarak Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü emrine (dağıtım için) görevlendirilen ve mahkeme kararı gereği bugüne kadar 112 kişiye ek ders ücretlerinden doğan kayıpları karşılığı, yasal faizi ile birlikte toplam 311.117 YTL ödenmiştir.” (4)

Görüldüğü gibi Talim Terbiye Kurulu’ndan 112 kişi görevinden alınmış, binlerce lira kayıpları yasal faizleriyle birlikte ödenmiştir. Hem işler aksatılmış hem de hazine zarara sokulmuştur.

Sonra yapılan bir değişiklikle kitap inceleme yetkisi de Talim Terbiye Kurulu’nun elinden alındı.

Özetle Atatürk’ün belirttiği “bilimsel ve bağımsız” Talim Terbiye Kurulu AKP döneminde yapılan düzenlemelerle ortadan kaldırıldı.

Mustafa Kemal’e Göre Eğitim

Mustafa Kemal, 22 Eylül 1924’te Samsun’da öğretmenlerle yaptığı konuşmada bir ülke, bir ulus için eğitimin önemini şöyle belirtir:

“Eğitimdir ki bir ulusu ya özgür, bağımsız şanlı yüksek bir topluluk olarak yaşatır ya da tutsaklığa, yoksulluğa düşürür.” (5)

Aynı konuşmada ulusal eğitimin önemini vurgular:

“Ulusal eğitimin ne demek olduğunu bilmekte artık bir karışıklık ve yanlış anlama olmamalıdır. Bir de milli eğitim esas olduktan sonra onun dilini, usulünü, araçlarını da ulusal yapmak zorunluluğunu tartışmak gereksizdir.

Milli eğitim ile geliştirilmek ve yükseltilmek istenen genç beyinleri bir taraftan paslandırıcı, uyuşturucu, hayali fazlalıklarla doldurmaktan dikkatle kaçınmak gerekir.”(6)

Okulun İşlevi

Mustafa Kemal, 1 Kasım 1924'te 2. Yasama Yılı'nı açış konuşmasında eğitimin, okulun etkisi için şunları söylüyor:

“Eğitimde başlanılan genel ve temel reformların ciddi bir biçimde sürdürülmesi gereklidir. ...Cumhuriyeti koruyan ve gelişmeye istekli halkımızın, okulun vereceği aydınlığa olan özleminin ve cahilliğe, bağınazlığa olan nefretin şiddetini de açıklayan en kuvvetli kanıttır.” (7)

Yaşama Uygun Bir Eğitim

Mustafa Kemal, 1 Kasım 1925'te 3. Yasama Yılı'nı açış konuşmasında pratik eğitim arayışlarının süreceğini açıklıkla dile getirir:

“Eğitimde hayatın gereği olan pratik çalışmalar ve çevrenin özel kurallarını sağlayacak bir sistem üzerindeyiz. Belirli ve yararlı sonuçlar getirecek olan bu sistemin, genişletilerek uygulanmasını ilgi ve ciddiyetle yürütmek gerekmektedir.” (8)

Atatürk Millet Mektepleri'nde başöğretmenliği üstlenerek 1929'da şu açıklamayı yapar:

“Meclisin en büyük eseri olan Türk harfleri, ülkenin genel hayatında tamamen uygulanmıştır. İlk zorluklar, ulusun fikir gücü ve uygarlığa olan sevgisi sayesinde kolaylıkla yenilmiştir.”

Çocukların Eğitimi

Atatürk, çocukların eğitimine büyük önem verirdi. Olanak buldukça okullara gider derslere girer, çocuklarla, öğretmenlerle konuşurdu.

Ona göre “*çocukları sağlıklı ve bilgili yetiştirilmeyen uluslar, temeli çürük binalar gibi çabuk yıkılırlar*”dı.

Bu anlayışla onların sağlıklı yetişmesi için her çabayı harcadı: “Çocuklar geleceğimizin güvencesi, yaşama sevincimizdir. Bugünün çocuğunu, yarının büyüğü olarak yetiştirmek hepimizin insanlık görevidir.”

Atatürk, çocukları hep geleceğin büyükleri olarak düşünür, onlara öyle seslenirdi: “*Küçük hanımlar, küçük beyler! Sizler hepiniz geleceğin bir gülü, yıldızı ve ikbal ışığısınız. Memleketi asıl ışığa boğacak olan sizsiniz. Kendinizin ne kadar önemli, değerli olduğunuzu düşünerek ona göre çalışınız. Sizlerden çok şey bekliyoruz.*”

Atatürk, çocukların çok iyi eğitilmesi için ana-baba ve kardeşlerin de aydınlatılması gerektiğini belirtir:

“*Hedefe yalnız çocukları yetiştirmekle ulaşamayız! Çocuklar geleceğindir. Çocuklar geleceği yapacak adamlardır. Fakat geleceği yapacak olan bu çocukları yetiştirecek analar, babalar, kardeşler hepsi şimdiden az çok aydınlatılmalıdır ki, yetiştirecekleri çocukları bu millet ve memlekete hizmet edebilecek, yararlı ve faydalı olabilecek şekilde yetiştirsinler.*”

Mustafa Kemal’e Göre Öğretmenlik

Atatürk, 27 Ekim 1922’de Bursa’da öğretmenlerle yaptığı toplantıda büyük bir içtenlikle “Keşke sizin öğrenciniz olsaydım” dedikten sonra çocukların yurda, ulusa yararlı olacak bir biçimde yetiştirilmesini isteyerek şunları söyler:

“*Bu anda karşınızdaki en içten duygumu izninizle söyleyeyim: İsterdim ki çocuk olayım, genç olayım, sizin nur saçan sınıflarınızda bulunayım. Sizden feyz alayım. Siz beni yetiştiresiniz. O zaman ulusum için daha yararlı olurum.*”

Ne yazık ki elde edilemeyecek bir istek karşısında bulunuyoruz. Bunun yerine sizden başka bir istekte bulunacağım: Bugünün çocuklarını yetiştiriniz. Onları yurda, ulusa yararlı insanlar yapınız. Bunu sizden istiyor ve diliyorum.”

Mustafa Kemal, 1 Mart 1923'te TBMM'de, Yasama Yılı açış konuşmasında öğretmenlerin uygarlığın en özverili ve saygıdeğer öğeleri olduğunu söyler:

“Okullarda öğretim görevinin güvenilebilir ellere teslimini, ülke çocuğunun, o görevi kendine hem bir meslek, hem bir ülkü sayacak üstün ve saygı değer öğretmenler tarafından yetiştirilmesini sağlamak için öğretmenlik, diğer serbest ve yüksek meslekler gibi, aşama aşama ilerlemeye ve her halde zenginlik sağlamaya uygun bir meslek haline getirilmelidir. Dünyanın her tarafında öğretmenler, insan toplumunun en öz verili ve saygı değer unsurlarıdır.” (9)

Ankara'da 25.08.1924'te Öğretmenler Birliği Kongresi'nde öğretmenlerden öğrencilere yaşamda işe yarayacak uygulamalı bir eğitim vermelerini ister:

“Öğretmenler! Erkek ve kız çocuklarımızın aynı suretle bütün öğrenim derecelerindeki öğretim ve eğitimin pratik olması önemlidir. Memleket evlâdı, her öğrenim aşamasında ekonomik hayatta verimli, etkili ve başarılı olacak surette donatılmalıdır.”

Trabzon'da 1924'te öğretmen yetiştirilmesinin hızlandırılmasını dile getirir:

“Memleketin gereksinim duyduğu öğretmen sayısı düşünülürse, bunun daha yüz katına çıkması gerekir. Sayı eksikliği, yetişen öğretmenlerimizin değer ve erdemdeki yüksekliliyle ancak karşılanabilir.”

Ankara'da 1924'te bir kez daha kazanılan zaferlerin öğretmenler tarafından sağlamaştırılacağını söyler:

“Arkadaşlar! Yeni Türkiye’nin birkaç yıla sığdırdığı askeri, siyasi, idari devrimler sizin, sayın öğretmenler, sizin sosyal ve fikri devrimdeki başarınızla pekiştirilecektir. Hiçbir zaman hatırlarınızdan çıkmasın ki, Cumhuriyet sizden fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller ister.” (10)

İzmir’de 1925’te Erkek Öğretmen Okulu’nda ulusları öğretmenlerin kurtaracağını söyler:

“Ulusları kurtaranlar yalnız ve ancak öğretmenlerdir. Öğretmenden, eğiticiden yoksun bir ulus henüz ulus adını almak yeteneğini kazanmamıştır. Ona basit bir kitle denir, ulus denemez. Bir kitle ulus olabilmek için mutlaka eğiticilere, öğretmenlere gereksinim duyar.” (11)

İstanbul Dolmabahçe’de 7 Temmuz 1927’de, İstanbul öğretmenler temsilcilerine öğretmenlerin yalnız öğrencilerin değil halkın öğretmeni olmalarını ister:

“Öğretmenler her fırsattan yararlanarak halka koşmalı, halk ile beraber olmalı ve halk, öğretmenin çocuğa yalnız alfabeyi okutur bir varlıktan ibaret olmayacağını anlamalıdır.” (12)

Mustafa Kemal Atatürk’e Göre Kültür

Mustafa Kemal Atatürk ve Cumhuriyet’i kuranlar eğitimi geniş anlamda kültürün içinde düşündüler. Onun için Cumhuriyet’in ilk başlarında bakanlığın adı Milli Kültür Bakanlığı’dır. 1932 yılında Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu açılır.

Atatürk 1 Kasım 1930 tarihinde, 4. Yasama Yılı’nın açış konuşmasında ulusal kültür ve Türk dilinin gelişmesine yer vermiştir:

“Milli kültürün her alanda açılarak yükselmesini Türk Cumhuriyeti’nin temel dileği olarak sağlayacağız.”

Türk dilinin, kendi benliğine, aslındaki güzellik ve zenginliğine kavuşması için bütün devlet kuruluşlarımızın dikkatli ve ilgili olmasını isteriz.” (13)

1 Kasım 1934 tarihinde 4. Yasama Yılı, 1 Kasım 1935 tarihinde 1. Yasama Yılı ve 1 Kasım 1936 tarihinde 2. Yasama Yılı açış konuşmalarında Mustafa Kemal, tarih, kültür sanat, dil, müzik alanındaki çalışmalara ağırlık vermiştir:

“Kültür işlerimiz üzerine ulusça gönüllerimizin titrediğini bilirsiniz. Bu işlerin başında da, Türk tarihini doğru temeller üstüne kurmak, öz Türk diline, değeri olan genişliği vermektir. Bu çalışmaların göz kamaştırıcı verimlere erişeceğine şimdiden inanabilirsiniz.

Güzel sanatların tümünde, ulus gençliğinin ne denli ilerletilmesini istediğinizi bilirim. Bu, yapılmaktadır. Ancak, bunda en çabuk en önde görülmesi gerekli olan Türk musikisidir.” (13)

1936’da şunları söyler:

“Türkiye Cumhuriyeti’nin temeli kültürdür. Kültür, okumak, anlamak, görebilmek, görebildiğinden anlam çıkarmak, uyanık davranmak düşünmek ve zekâyı eğitmektir.”

Mustafa Kemal 1 Kasım 1937 tarihinde, 3. Yasama Yılı’nı açış konuşmasında Milli Kültür Bakanlığı’nın amacını ve yükseköğretimle ilgili düşüncelerini açıklar:

“Büyük davamız en uygar en refaha kavuşmuş ülke olarak varlığımızı yükseltmektir.

...Bu nedenle okuma yazma bilmeyen tek vatandaşımızı bırakmamak, ülkenin büyük kalkınma savaşının ve yeni yapısının istediği elemanları yetiştirmek, ülke davalarının ideolojisini anlayacak, anlatacak, nesilden nesile yaşatacak,

kişi ve kurumları yaratmak, iřte bu önemli ilkeleri en kısa sürede sağlamak, Kùltür (Eğitim) Bakanlığının üzerine aldığı büyük ve ağır görevler arasındadır” (14)

Mustafa Kemal Atatürk ulusal, bilimsel, yaşamda işe yarayan nitelikli eğitime ve bunu yerine getirecek öğretime büyük değer verir. Fırsat ve olanak buldukça eğitim kurumlarını gezer, öğretici ve öğretmenlerle görüşür. Döneminde iş başında olan Milli Eğitim Bakanlarıyla iş birliği yapar. Yurt dışına öğrenci gönderilmesini sağlar, Amerika’dan John Dewey (1859-1952), Almanya’dan Kühne, Belçika’dan Omor Buyse gibi eğitim uzmanlarını getirtilir.

Millet Mektepleri’nde başöğretmenliği üstlenerek yeni Türk harflerinin her kesimden insanın öğrenmesi için uğraşır. Eğitimi dil ve kùltürle birlikte düşünür. Dünya eğitim tarihine geçen Köy Enstitüleri sisteminin ilk basamağı olan Köy Eğitmenleri düşüncesini ortaya koyar. Atatürk subay olarak yetişmesine karşın o düşünceleri, yaptıklarıyla barışçı bir eğitimcidir. Hayatta en gerçek yol gösterici olarak bilimi göstermiştir.

Atatürk’ün Çok Sevdiği Milli Eğitim Bakanı: Mustafa Necati

Cumhuriyet’in unutulmaz, devrimci Milli Eğitim Bakanlarından Mustafa Necati’nin üç yılı aşan bakanlığında birçok işler yapıldı:

- Yeni anlayışla 1926 ilköğretim programı hazırlandı.
- Yeni öğretmen okulları açıldı.
- Karma eğitime (kız erkek bir arada) geçildi.
- Alınan önlemlerle öğretmenlik mesleği toplumda saygın duruma getirildi.

- Arap alfabesi yerine 1928’de yeni Türk abecesi kabul edildi.
- Aynı yıl yeni abece ile halka okuma yazma seferberliği için Millet Mektepleri hayata geçirildi.

1 Ocak 1929 tarihinde Mustafa Necati’nin talihsiz biçimde, bir ameliyat sonrasında yaşamını yitirmesi Atatürk’ü çok üzer.

Mustafa Necati’nin ölümünden sonra yakınları Ankara Mithatpaşa Caddesi’ndeki evini eğitim, kültür amaçlı kullanılmak üzere devlete bağışlar. Ancak AKP önce kuru fasulyeciye vermek için girişimde bulunur, tepki üzerine bundan vazgeçilir. Daha sonra müzenin bir bölümüne şeriatçı görüşleri savunan “Nuri Pakdil Edebiyat Müzesi” yapılır.

Atatürk ve Mustafa Necati

Mustafa Necati’nin Milli Eğitim’de Yaptıkları

Mustafa Necati’yi unutulmaz kılan 20 Aralık 1925’ten 1 Ocak 1929’a kadar Milli Eğitim Bakanlığı’nda yaptıklarıdır.

Kız erkek birlikte karma eğitim uygulaması, Kayseri Zincidere ve Denizli’de köy öğretmen okulları, Gazi Eğitim

Enstitüsü, köylerde kentlerde yatılı okullar, halk dershaneleri ve millet mektepleri, Talim Terbiye Kurulu onun döneminde açılır.

1926 tarihli yaşama, üretime dönük İlköğretim Programı, 1928’de yeni abecenin (Alfabe) kabulü, eğitim ve öğretmenlikle ilgili temel yasalar, öğretmenlik mesleğinin saygınlığının artırılması, yeni öğretim yöntemlerinin uygulanması, teknik eğitimin geliştirilmesi, öğretmenlerin örgütlenmesinin sağlanması (Kendisi de 2 yıl Öğretmenler Birliği Genel Başkanlığı yapar), mimari güzelliği olan yeni okul binalarının yapılması, Terbiye (Eğitim) adlı mesleki derginin basılıp öğretmenlere dağıtılması Mustafa Necati döneminde olur.

22 Nisan 1928’de bakanlığının bütçe konuşmasında şunları söylüyor: *“Milli Eğitim sorunu baştan sona dek bir bilim ve uzmanlık sorunudur. ...Genel eğitim sorunlarında danışmasız hiçbir karar vermemek ve her zaman en genç öğretmenlerden en büyük uzmanlara dek bütün meslektaşlarımızın görüşlerini toplamak temel ilkelerimizdendir.”*

Atatürk’ün Gözyaşları Onun İçin

1 Ocak 1929 tarihinde çalışmaktan daha önce hastaneye gidemediği için 35 yaşında yaşamdan ayrılıyor.

Atatürk, *“Ne büyük evlattı”* diyerek ardından gözyaşı döküyor.

Öğretmenler, eğitimle ilgilenenler onunla ilgili anma toplantıları yaparlar.

Bu toplantıların kimileri Mithatpaşa Caddesi’ndeki Mustafa Necati Evi’nde yapılırdı.

abece (alfabe) Devrimi

Cumhuriyetin eğitim devriminin gerçekleşmesinde, halka yayılmasında en büyük değişikliklerden biri de yeni Türk harflerinin getirilmesidir.

Harf devriminden yaklaşık bir yıl önce 28 Ekim 1927’de yapılan ilk genel nüfus sayımında okur-yazar oranı 8,10’dur. Erkeklerde yüzde 12,99, kadınlarda yüzde 3,67’dir. (15)

Atatürk’e göre bu devrimle “millet bir kat daha gelişecek ve yükselecektir” (16.9.1928). Bu devrimi 9-10 Ağustos 1928’de İstanbul Sarayburnu Parkı’nda yaptığı konuşmada halka şöyle duyurmuştur:

“Bizim uyumlu zengin dilimiz yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir. Asırlardan beri kafalarımızı demir çerçeve içinde bulundurarak anlaşılmayan ve anlamadığımız işaretlerden kendimizi kurtarmak, bunu anlamak zorundasınız.”

1 Kasım 1928’de yasayla yeni Türk harfleri kabul edilmiştir.

Mustafa Kemal, 1 Kasım 1928 tarihinde 2. Yasama Yılı’nı açış konuşmasında her aşamadaki eğitimin amacını şöyle ortaya koyar:

“Milli eğitimde hızla yüksek bir düzeye çıkacak bir ulusun yaşam savaşında maddi ve manevi bütün güçlerinin artacağı kesindir. Eğitim çalışmalarımız, ilköğretimin genel ve zorunlu olmasını, ülkede eğitim birliğinin sağlanmasını, ortaöğretimin iyi araçlarla yoğunlaştırılması ve kolaylaştırılmasını, ülkede mesleki öğretimin ilk ve orta derecesinden en yüksek derecesine kadar sağlanmasını, yükseköğrenim göreceklerin artırılmasını ve bunların çağın gereksinimlerine göre yetiştirilmesini hedef almıştır.” (16)

Mustafa Kemal, yeni Türk abecesinin (alfabe) kabulünün eğitim açısından önemine, aynı konuşmasında şöyle değinir:

“Değerli arkadaşlarım, her şeyden önce her gelişmenin ilk yapı taşı olan soruna değinmek isterim. Her şeyden önce büyük Türk Milletine, onun bütün emeklerini verimsiz duruma sokan zor yolun dışında kolay bir okuma yazma anahtarı vermek gereklidir. Büyük Türk Milleti, bilgisizlikten, az emekle kısa yoldan ancak kendi güzel ve asil diline kolay uyan bir araçla kurtulabilir. Bu okuma yazma anahtarı ancak Latin aslından alınan Türk alfabesidir.” (17)

Üniversite Reformu

Atatürk döneminde görev alan Milli Eğitim Bakanlarından biri de andımızı yazan Dr. Reşit Galip'tir. Bir yıldan az görev başında kalan Dr. Reşit Galip döneminde yapılan en büyük iş üniversite reformudur. Ülkenin tek üniversitesi olan İstanbul Üniversitesi, Atatürk'ün de katkısıyla dönemine göre oldukça ileri bir yasaya kavuşur. Atatürk yurt dışından kitaplar getirterek bu yasaya katkı yapar.

Reformdan sonra Atatürk'ün ve Dr. Raşit Galip'in çabalarıyla Hitler Almanya'sının faşizminden kaçan yaklaşık 300 bilim insanının ülkeye gelmesi sağlanır.

Cumhuriyete, devrime ayak uyduramayan kimi öğretim üyeleri üniversiteden uzaklaştırılmıştır.

Köy Eğitimcileri

Atatürk'ün yakın çalışma arkadaşı asker kökenli Saffet Arıkan, 1935 ile 1938 arasında Milli Eğitim Bakanı olur. Bakan olurken Atatürk'ün önerilerini alır. Köyleri kısa sürede eğitimle canlandırmak için İsmail Hakkı Tonguç'u İlköğretim Genel Müdürü yapar. Köy Enstitüleri sisteminin başlangıcı, Köy Eğitimcileri uygulamasını ve ilerde Köy Enstitüleri'ne dönüşecek Köy Öğretmen Okulları'nı açar.

Köy Enstitüleri'nin kurucusu İsmail Hakkı Tonguç'u 23 Temmuz 1938'de üç aylığına iş eğitimi incelemeleri yapmak için yurt dışına gönderen kararnamenin altında Mustafa Kemal Atatürk'ün imzası vardır.

Atatürk hastalığı nedeniyle 1 Kasım 1938'deki 4. Yasama Yılı açış konuşmasını Celal Bayar'a okutur. Orada kendisinin önerdiği küçük köyler için yetiştirilen öğretmenleri över:

“Geçen yıl deneylerinin ümit verici nitelikte olduğunu gördüğüm öğretmen okulları çok iyi sonuçlar vermiş ve eğitim kadrosuna 1.500 kişi daha eklenmiştir.” (18)

Halkevleri

Halkevleri, Cumhuriyet'in özgün kültür kurumlarından biridir. Yöneticiler bir yandan örgün eğitim yoluyla eğitimi yaygınlaştırmaya çalışırken bir yandan da yetişkinlerin eğitim ve kültür hizmetlerinden yararlanabilmesi için Halkevleri'ni açtılar.

2. Meşrutiyet döneminde 1911'de açılan Türk Ocakları İslamcılık gibi yeni laik Cumhuriyet'in kabul edemeyeceği akımlara yönelince 24 Mart 1931'de kapatıldı. Ardından 10-18 Mayıs 1931'de yapılan CHP 3. Büyük Kurultayı'nda Halkevleri kurulmasına karar verildi.

Halkevleri 19 Şubat 1932'de Ankara'da Türk Ocağı binasında açıldı. Aynı gün bütün yurttaki aralarında İstanbul, İzmir, Adana, Denizli, Aydın, Diyarbakır, Van gibi illerde 13 şube daha açıldı.

20.02.1949'da Halkevi ve Halk odalarının illere göre sayısı

İl	Halkevi	Halkodası	İl	Halkevi	Halkodası
Afyon	11	77			
Ağrı	4	18	İzmir	22	174
Amasya	3	48	Kars	7	123
Ankara	10	117	Kayseri	7	128
Antalya	10	58	Kırklareli	11	94
Aydın	15	21	Kırşehir	6	38
Balıkesir	10	141	Kocaeli	12	43
Bilecik	7	94	Konya	29	187
Bingöl	3	28	Kütahya	11	159
Bitlis	3	11	Malatya	5	544
Bolu	8	38	Manisa	15	86
Burdur	5	138	Maraş	6	61
Bursa	8	80	Mardin	7	27
Çanakkale	7	92	Muğla	7	41
Çankırı	4	44	Muş	3	31
Çoruh	4	66	Niğde	5	131
Çorum	6	24	Ordu	6	55
Denizli	20	117	Rize	3	90
Diyarbakır	6	14	Samsun	8	89
Edirne	8	35	Seyhan	4	68
Elâzığ	4	62	Siirt	2	19
Erzincan	4	54	Sinop	4	10
Erzurum	5	114	Sivas	7	79
Eskişehir	5	62	Tekirdağ	3	77
Gaziantep	6	47	Tokat	6	63
Giresun	7	105	Trabzon	11	149

Gümüşhane	5	74	Tunceli	3	55
Hakkâri	1	7	Urfa	6	18
Hatay	6	26	Van	3	16
İçel	7	75	Yozgat	7	49
Isparta	11	64	Zonguldak	10	80
İstanbul	17	26			
Kastamonu	12	51	Toplam	478	4322

(19)

Halkevlerinde güzel sanatların her dalında etkinlikler, yarışmalar düzenlendi. Kitaplıklar kuruldu. Her yaştan insan bu etkinliklerden, kitaplardan yararlandı.

1933'te genel merkez "Ülkü" adlı bir dergi, 70 kadar şube de çeşitli adlarla dergi çıkardı. Ayrıca Halkevleri çeşitli alanlarda kitaplar yayımladı.

Halkevlerinin sayısı 1951 yılında yurt çapında 478 şubeye, 4322 halkodasına ulaştı.

1932'de kitaplıklarında 59 bin 444 kitap 1940'ta 437 bin 176'ya yükseldi.

Halkevleri'nin şube adıyla aşağıda belirtilen şu hizmet kolları vardı:

- Dil, Edebiyat, Tarih Şubesi
- Güzel Sanatlar Şubesi
- Spor Şubesi
- Sosyal Yardım Şubesi
- Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi
- Kütüphane ve Neşriyat Şubesi
- Köycülük Şubesi
- Müze ve Sergi Şubesi

Halkevleri'nin bu şubelerinden milyonlarca insan yararlandı. Öğrenciler, özellikle yetişkinler Halkevi şubeleri ve halk odalarında kendilerini geliştirdi. Tiyatro oyunları, baleler, operalar sergilendi. Sergilenen kimi oyunların adları şöyledir: Akın, Mete, Gönüllerin Türküsü, Devrim Yolcuları, Özyurt, Sümer Ülkeleri, Yanık Efe.

Demokrat Parti 8 Ağustos 1951'de 5830 sayılı yasayla Halkevleri'nin etkinliklerini durdurdu. Taşınmazlarını hazineye devretti. (20)

27 Mayıs 1960'tan sonra 21 Nisan 1963'te dernek olarak yeniden açıldı. Kısa sürede şube sayısı binin üzerine çıktı. Kamuoyunda etkisi arttı. 12 Eylül'den kısa bir süre önce Genel Başkan Ahmet Yıldız'ın başkanlığında Ali Necat Ölçen, Muzaffer İlhan Erdost'la ve başka arkadaşlarla yönetimde biz de yer aldık.

12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra Halkevleri'nin etkinlikleri yeniden durduruldu. Ankara'daki genel merkezdeki kitaplarla eşyaların Ankara Bahçelievler'deki bir dairenin altına rastgele atıldığını yönetici olarak Ali Necat Ölçen'le birlikte tanık olduk.

Yargılama sonucu Askeri Yargıtay'da 1984'te Halkevleri aklandı. 23 Haziran 1987'de, Ankara 3. Sulh Hukuk Mahkemesi'nde yeniden açılmasına, el konulan kayyumdaki malvarlığının verilmesi kararı alındı. Bu karar üzerine Halkevleri yeniden açıldı.

- 1) MEB Sayılama kitapçığı 1997
- 2) Tahsin Yücel, Her Yönüyle Köy Enstitüleri, YKKED yayını, 2022, s:13
- 3) Atatürk'ün TBMM'ni Açış Konuşmaları, TBMM Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 1987, s:163

- 3-4) Mustafa Gazalcı, Kadrolaşma Kıskaçında Eğitim, Bilgi Yayınevi, 2011, s: 79-80
- 5-6) Mustafa Gazalcı, Cumhuriyetin Eğitim Devrimi, Öğretmen Dünyası Yayını, 2014s:42-43
- 7) Atatürk'ün TBMM'ni Açış Konuşmaları, TBMM Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 1987, s:143
- 8) Agy., s:153
- 9) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Atatürk Araştırma Merkezi, 1923, Ankara C. I, s. 317
- 10) agy., s. 178 -179
- 11) agy.,s: 243)
- 12) Sözcü Gazetesi, 24 Kasım 2016
- 13) Söylev ve Demeçleri, Atatürk Araştırma Merkezi, 1923, Ankara, s. 202
- 14) agy.,s:242
- 15) Prof. Osman İnci, Cumhuriyet: Türk Rönesansı, Cumhuriyet Ga. 15 Kasım 2020
- 16) Söylev ve Demeçleri, Atatürk Araştırma Merkezi, 1923, Ankara, s:179
- 17) agy.,s:180
- 18) agy.,s:254
- 19) Kaynak: Tunaya, Türkiye'de Siyasi Partiler. Zeki Arıkan Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi (makale), Halkevleri ve Halkodalarına Ait İstatistikler
- 20) Anıl Çeçen, Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri, Cumhuriyet Kitapları, 2000, İstanbul, s:300

4. Bölüm

Atatürk Sonrası Cumhuriyetin Eğitim Atılımları (1939-1946)

Köy Enstitüleri

Cumhuriyetin ilk on yılında birçok atılımlar, dönüşümler gerçekleştirmesine karşın nüfusun yüzde 80'inin yaşadığı köylerdeki insanlar yoksuldu, eğitimsizdi.

1935'te 40 bin köyün 35 bininde hiç okul yoktu. Kentlerde yaşayan zorunlu öğretim çağındaki çocukların yüzde 75'i, 5 yıllık okula giderken köylerdeki çocukların ancak yüzde 20'si 3 yıllık okula gidebiliyordu.

Köyler yalnız eğitim yönünden değil, ekonomik, toplumsal ve kültürel yönden de geriydi. Ülkeyi yönetenler bu duruma bir an önce son vermek için arayaşa geçtiler.

Eğitmen kursları, köy öğretmen okulları, Köy Enstitüleri bu arayışın sonucunda ortaya çıkar.

Köy Enstitüleri sisteminin ilk adımı, 1936 yılında başlatılan Köy Eğitmenleri uygulamasıdır.

Askerliğini onbaşı, çavuş olarak yapmış kişiler arasından seçilen eğitmenler altı aylık kurstan geçirilerek 3 sınıflı küçük köylere gönderilir.

İlk eğitmen kursları 1936 yılında Eskişehir Mahmudiye'de, İzmir Kızılçullu'da açılır. Deneme başarılı olunca 11 Haziran 1937'de 3238 sayılı Köy Eğitmenleri Yasası çıkarılır. 1948 yılına kadar her yıl bu kurslar açılır. Bu kurslarda 8 bin 646 eğitmen yetiştirilir. Bunların 58'i kadındır.

Eğitmenler, Köy Enstitüleri sisteminin ilk basamağıdır.

İlk kez iş eğitimi anlayışıyla yeni, üretici eğitimi küçük köylere götürürler.

Ancak Türkiye'nin eğitim, öğretmen sorunu bu kurslarla çözülemezdi. Daha köklü kuruluşlara gereksinim vardı.

Bunun için önce 1937-38 öğretim yılında İzmir Kızılçullu'da ve Eskişehir Çifteler'de iki köy öğretmen okulu açılır.

Arkasından 1938-39 öğretim yılında Lüleburgaz-Kepirtepe'de, Kastamonu Göl'de üç yıllık "Köy Öğretmen Okulu" hizmete girer.

1938 yılında Mustafa Kemal Atatürk ölünce ona çok bağlı olan bakan Saffet Arıkan sağlık sorunlarını gerekçe göstererek bakanlıktan ayrılır.

İsmet İnönü Cumhurbaşkanı, Celal Bayar Başbakan oldu. Milli Eğitim Bakanlığı'na da Hasan-Âli Yücel getirilir.

Hasan-Âli Yücel de Saffet Arıkan döneminde başlatılan çalışmaları sürdürdü. İsmail Hakkı Tonguç arkadaşlarının yeni eğitim anlayışını destekler.

Eğitmenlere ve köy öğretmenlerine geçimlerine katkı ve örnek olması için toprak sağlamak amacıyla 07.07.1939'da Köy Eğitim Kurslarıyla Köy Öğretmen Okullarının İdare-sine Dair Kanun çıkarılır.

Hasan-Âli Yücel 1939'da ilk Milli Eğitim Şurasını toplar.

17 Nisan 1940 tarihinde Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün desteği, Milli Eğitim Bakanı'nın savunması ile İsmail Hakkı Tonguç ve arkadaşlarının hazırladığı 3803 Sayılı Köy Enstitüleri Kuruluş Yasası TBMM'den geçer.

Köy Öğretmen Okulları'nın adı bu tarihten sonra Köy Enstitüsü olur. Yasanın çıktığı 1940 yılında Köy Enstitüsü

sayısı 10'du. 1944 yılında bu sayı 20'ye ulaşır. 1951 yılında Van'da açılan Ernis Köy Enstitüsü ile sayı 21 olur.

Köy Enstitülerine öğretmen yetiştirmek için 1942'de Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü açılır.

Köy Enstitülerin kuruluş yerleri, kuruluş tarih ve müdürler:

Adı Bulunduğu il	Kuruluş	1946'ya değin müdürler
Akçadağ / Malatya	1940	Şinasi Tamer, Şerif Tekben
Akpınar-Ladik/ Samsun	1940	Nurettin Biriz, Enver Kartekin
Aksu / Antalya	1940	Talat Ersoy, Halil Öztürk
Arifiye / Sakarya	1940	Süleyman Edip Balkır
Beşikdüzü / Trabzon	1940	Hürrem Arman, Osman Ülkümen
Cılavuz / Kars	1940	Halit Ağanoğlu
Çifteler / Eskişehir	1939	Remzi Özyürek, M. Rauf İnan, Osman Ülkümen
Dicle / Diyarbakır	1944	Nazif Evren
Düziçi / Adana	1940	Lütfi Dağlar
Erciş / Van	1948	İbrahim Oymak
Göl / Kastamonu	1939	Ali Doğan Toran
Gönen / Isparta	1940	Ömer Uzgil
Hasanoğlan / Ankara	1941	Lütfi Engin, Hürrem Arman, M. Rauf İnan
İvriz / Konya	1941	Recep Gürel, İ. Safa Güner
Kepirtepe / Kırklareli	1939	Nejat İdil, İhsan Kalabay
Kızılçullu / İzmir	1939	Emin Soysal, Hamdi Akman, Talat Ersoy
Ortaklar / Aydın	1944	Hayri Çakaloz
Pamukpınar / Sivas	1941	Şinasi Tamer, Hüseyin Civanoğlu
Pazarören / Kayseri	1940	Sabri Kolçak, Şevket Gedikoğlu
Pulur / Erzurum	1942	Ahmet Korkut, Aydın Arıkök
Savaştepe / Balıkesir	1940	Sıtkı Akay

Köy Enstitüleri'nin yerleri özenle seçilir. Yapılar yarışmayla yapılır. Ülkenin her bölgesini kapsayacak bir biçimde 3-4 ilin ortasında, tarıma, yerleşime uygun yerlerde kurulur.

Köy Enstitüleri sistemi, “üretim içinde eğitim” temeline dayanırdı. Öğrenciler işi üretirken eğitilirdi. Ürettikleriyle hem kendi gereksinimlerini karşılar hem de bir ölçüde gelir sağlayarak okulun harcamaları karşılanırdı.

Amaç üretim yoluyla insanın eğitimiydi. İnsanı canlandıran, bilinçlendiren, yaşam boyu gelişmesini sağlayan bir eğitim anlayışı...

Bir iki enstitü dışında öğrenciler büyük ölçüde eğitim binalarını kendileri yaptı. Sebzesini, meyvesini kendileri yetiştirdi. Küçük ve büyükbaş hayvan beslendi.

Köy Enstitüsü sistemi, eğitimde fırsat eşitliğinin yaşandığı bir sistemdi. Üç sınıflı öğretmen elinde okuyan yoksul bir köy çocuğu, sırasıyla 5 sınıflı ilkokulu, 8 sınıflı bölge okulunu, ülkenin 21 yerinde kurulan Köy Enstitülerini ve Ankara Hasanoğlu'da açılan Yüksek Köy Enstitüsü'nü bitirebilirdi.

Köy Enstitüsü sistemi sayesinde bin 398'i kadın 17 bin 346 öğretmen, 58'i kadın 8 bin 646 eğitimci, bin 599 sağlık memuru ve 15'i kadın olmak üzere 213 Yüksek Köy Enstitülü yetiştirildi.

Köy Enstitüleri'nden yetişenlerin başta eğitim olmak üzere edebiyatta, sanatın çeşitli dallarında, bilimde, siyasette etkileri oldu. Köy Enstitüleri sonucunda köy çocukları ülke yönetimine katıldılar. Aralarından belediye başkanı, milletvekili, bakan olanlar, ressam, bilim insanları çıktı.

Eğer Köy Enstitüleri sistemi baltalanmayıp uygulansaydı ilerde tarımcı, kooperatifçi gibi köye yararlı başka meslek sahibi kişiler de yetiştirilecekti.

1946 yılına değin Köy Enstitüsü sistemi özgün ilkeleriyle işledi. Sonra yeni kurulan hükümette Hasan-Âli Yücel'e Milli Eğitim Bakanlığı verilmedi. Ardından İsmail Hakkı Tonguç ve arkadaşları görevden uzaklaştırıldı. Yüksek Köy Enstitüleri, 1948'de Eğitim Kursları kapatıldı, 1950'de kasaba çocukları da enstitülere alınmaya başladı, 1951'de Enstitülerde karma eğitime son verildi. 1951'de TBMM'de komünist hareketlerini araştırmak için gizli oturum yapıldı, burada Enstitüler ve Tonguç asılsız olarak karalandı. 1953'te enstitülerin süresi 6 yıla çıkarıldı. 1954'te de temelli kapatılan Köy Enstitüleri klasik okullar durumuna getirildi. (1)

Hasan-Âli Yücel Döneminde Eğitim

Hasan-Âli Yücel döneminde Köy Enstitüleri dışında eğitim ve kültür yaşamımızı geliştiren birçok işler yapıldı.

Hasan-Âli Yücel'in 7 yıl, 7 ay, 7 gün sürecek Milli Eğitim Bakanlığı sırasında yapılan işlerin kimileri şunlardır:

* 1939: On Yıllık Yayım Sergisi, Birinci Milli Eğitim Şurası, Birinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi.

* 1940: Nurullah Ataç, Sabahattin Eyüboğlu, Vedat Günyol, Sabahattin Ali, Enver Ziya Karal gibi ünlülerin çalıştığı 496 adet dünya soyyapıtı (klasiği) Türkçeye kazandıran Tercüme Bürosu'nun çalışmalarına başlaması.

1940: Ankara Devlet Konservatuvarı'nın kurulması.

1941: Ansiklopedi ve dergi çıkarma seferberliği.

1941: Birinci Coğrafya Kongresinin toplanması.

1941: Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı'nın kurulması.

1944: Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün kurulması.

1945: Londra'da yapılan UNESCO toplantısında Hasan-Âli Yücel'in Türkiye'yi temsil etmesi.

1946: Beden Eğitimi ve Spor Şurası'nın toplanması.

13 Haziran 1946: 4936 Sayılı Üniversiteler Yasası'nın çıkarılması.

5 Ağustos 1946: Milli Eğitim Bakanlığı'ndan ayrılması.

Hasan-Âli Yücel, görevden ayrılırken yaptığı açıklamanın bir yerinde, *“Göreve geldiğim gün ile görevden ayrıldığım şu an arasında öğretici ve öğrencileri birkaç misli artan ve gelişen eğitim ailesine en derin minnet ve hürmet duygularıyla veda etmekten bahtiyarlık duyuyorum”* der.

Hasan-Âli Yücel bakanlıktan ayrıldıktan sonra da durmaz. Yaşadığı haksızlara karşı yazıları, yeni yapıtlarıyla aydınlanma savaşımını aralıksız sürdür.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), doğumunun 100. yılı nedeniyle 1997 yılını “Hasan Âli Yücel” yılı olarak duyurdu. (2)

Köy Enstitüsü İlkelerinden Uzaklaşma

Atatürk ve İsmet İnönü’nün Cumhurbaşkanlığında, Safet Arıkan, Hasan-Âli Yücel’in Milli Eğitim Bakanlığında, İsmail Hakkı Tonguç ve arkadaşlarının öncülüğünde gerçekleştirilen üretici Köy Enstitüleri sisteminden 1946’dan başlayarak uzaklaşmaya başlandı. Hasan-Âli Yücel’in yerine Reşat Şemsettin Sirer Milli Eğitim Bakanlığına getirildi. Yeni bakan Köy Enstitülerini kuran İsmail Hakkı Tonguç ve 400 arkadaşını görevden aldı.

Reşat Şemsettin Sirer, TBMM’de bakan olarak yaptığı konuşmada şunları söylüyordu:

“Enstitülerde öğrencilere ziraat ve teknik ders öğretilmesinin nedeni, onların köylere ziraat ve teknik götürmesi için değil, eli işe yatkın öğretmen yetiştirmek içindir. Köy Enstitülü öğretmenlerin hem öğretmenlik hem de bu işleri yapması hayaldir. Ben eğitim bakanı olarak, şu anda sorumlu olan arkadaşınız sıfatıyla bunu açıkça söylemeyi bir vazife biliyorum.” (1)

Yeni Bakanın hayal dediği uygulanmış bir gerçektir. Öğretmenler öğretmenliğinin yanında örnek tarım ve teknolojiyle köylüye örnek oluyordu. Bunun için kendilerine toprak ve araç veriliyordu. Yeni anlayış iş içinde üretici eğitimden ayrılıyor, öğretmenin elinden toprağı ve araçları alıyordu.

Köy Enstitülü, eğitimci, yazar Pakize Türkoğlu Hasanoğlu’nda 17 Nisan 1947 törenlerinde tutum değişikliğini şu sözlerle anlatıyor:

“Köy Enstitülerin kalbi demek olan yüksek bölümü daha o günlerde gözden çıkardıklarını bilmiyorduk. Enstitülere atanmış olan yüksek bölüm çıkışlıları da aynı günlerde askere çağırmışlardı. O çalışkan yurtsever arkadaşlarımızın bir bölümünü çavuş çıkaracaklarını bilmiyorduk kuşkusuz.” (2)

Türkiye 1946’dan sonra adım adım üretici Köy Enstitülerinden uzaklaşır, ezberci, bahçesiz okullara yönelirken dünyada kimi ülkeler yaşama, üretime dönük ilkeleri uyguluyor.

1-Pakize Türkoğlu, Kısa Süren Hasat, Köy Enstitülerinde öğrenci olmak, TİB, 2012, s:516 İstanbul

2- Agy, s: 520

5. Bölüm

Laik, Bilimsel Cumhuriyet Eğitiminden Ödünler (1947-2002)

Çok partili döneme geçilmesiyle 1946'da kurulan Recep Peker Hükümeti'nde Hasan-Âli Yücel'in yerine Milli Eğitim Bakanlığı'na Reşat Şemsettin Sirer getirildi. Devrimlerden, laik, bilimsel eğitimden, Öğretim Birliği'nden ödünler verilmeye başlandı.

1947'de Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü kapatıldı. Köy Enstitüleri'nin programı değiştirildi.

1948'de Kuran ve 10 aylık imam hatip kursları açıldı.

1950'de CHP yerine Demokrat Parti (DP) iktidar olunca ödünler arttı. 1951- 1952 Öğretim yılında 7 olan imam hatip okulu sayısı, 1979-1980 Öğretim Yılı'nda 339'u ortaokul, 249'u lise olmak üzere 588'e, 1980-1981 öğretim yılında 707'e çıktı.

1997'de 8 yıllık kesintisiz eğitim yasalaşınca bütün ortaokullar gibi imam hatip ortaokulları da kapandı.

1997-1998 Öğretim Yılı'nda imam hatip liselerinin, çok programlı dâhil, Anadolu imam hatip liselerinin sayısı 609'du. Bu liselerde 192 bin 718 öğrenci vardı. 2002-2003 öğretim yılında imam hatip liselerinin sayısı 558, bu liselerde okuyan öğrenci sayısı 64 bin 534'e inmişti.

Ancak 3 Kasım 2002 tarihinde AKP iktidara gelince imam hatip okullarının ve bu okullarda okuyan öğrencilerin sayısı artmaya başladı. 2004 yılında iktidar üniversiteye girişte katsayı uygulamasını kaldırılma sözü verince imam hatip liselerinde okuyan öğrenci sayısı yüzde 35 artışla 97 bine çıktı.

2012 yılında 537 olan imam hatip lisesi sayısı kısa bir süre sonra 708'e çıkmış, 4+4+4 uygulamasından sonra ise bu sayı daha da arttı.

6287 Sayılı yasa imam hatip ortaokullarının yeniden açılmasını öngörmüştür. Yasadan sonra büyük bir kampanyayla 369 imam hatip lisesi içerisinde imam hatip ortaokulu ve 739 tane de bağımsız imam hatip ortaokulu açılmıştır.

2020'de 3427 İmam Hatip Ortaokulunda 714 bin 297 öğrenci; 1673 İmam Hatip Lisesinde 666 bin 963 öğrenciye ulaştı. (1)

1953'te ilkokullara, 1956'da ortaokullara, 1967'de liselere seçmeli din dersi kondu.

12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra bütün ilk ve ortaöğretim okullarında din dersleri zorunlu duruma getirildi.

1980'den sonra çıkarılan 2547 Sayılı Yükseköğretim Yasası ile baskıcı YÖK düzeni getirildi.

1983'te Devlet Planlama Teşkilatı'nın kabul ettiği Milli Kültür raporu ile ders kitaplarında ve programlarda Türk-İslam sentezi anlayışı egemen kılındı.

1983 yılında 1973 tarih 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda yapılan bir değişiklikle imam hatip okullarının üniversitelerin bütün bölümlerine girişi sağlandı.

Kuran Kursları

Kuran Kursları Diyanet İşleri Başkanlığı'nın (DİB) 7 Mart 2012 tarihli 28257 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan yönetmelikle açılır. DİB normal kışları 32 hafta süren normal Kuran kursları yanında yaz aylarında açtığı Kuran kursları vardır.

27 Ağustos 2000’de Kuran kurslarının haftada 3 gün olan uygulaması 5 güne çıkarıldı.

AKP iktidar olduktan sonra 2003’te akşam Kuran kursları açmak için bir yönetmelik çıkardı.

2003’te kaç Kuran kursu var diye verdiğimiz yazılı soru önergesine Devlet Bakanı Mehmet Aydın’ın 30 Aralık 2003’te verdiği yanıt şöyledir: “DİB’e bağlı 3871 Kuran kursu mevcuttur. 2003 yılında Başkanlığımızca 48 bin 680 yaz Kuran kursu açılmıştır. Bunlardan 44 bin 997’si camilerde, 3 bin 703’ü Kuran kurslarında açılmıştır.

Yine 2006’da kaç Kuran kursu var diye verdiğimiz yazılı soruya yanıt şöyledir: “2006 Ekim ayı itibariyle Türkiye genelinde eğitim ve öğretim yılı esas alınarak faaliyet gösteren Kuran kursu sayısı 4 bin 950’dir. ...2004 yılında 54 bin 372, 2005 yılında 55 bin 830, 2006 yılında ise 58 bin yaz Kuran kursu açılmıştır. (3)

2005’te yasa ve yönetmeliklere aykırı eğitim veren Kuran kurslarının cezaları indirildi.

2011’de Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından açılan yaz Kur’an kurslarına 5. sınıfı (ilkokulu) bitirme koşulu 17 Eylül 2011 tarih ve 28057 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Kanun Hükmünde Kararname bu sınır kaldırıldı.

2013’te yapılan değişiklikle yasaya aykırı eğitim kurumu kurs açma suçu yürürlükten kaldırıldı. Ayrıca kaçak Kuran kursları hakkında açılan davalar düşürüldü.

2017’de belediyelere de Kuran kursu açma yetkisi verildi. Devlet taşınmazlarını Kur’an kurslarına ve vakıflara tahsis eden 21 Temmuz 2017 tarihli, 30130 Sayılı Yönetmelik çıkarıldı. (4)

Kuran kursu sayısı AKP döneminde yaş sınırı kaldırılarak giderek arttı.

2020’de Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı 19 bin 503 Kuran kursunda 901 bin 818 kişinin katıldığı bunlardan 774 bin 536’sı kursu bitirmiştir. (5)

Yasal Kuran kurslarına önceden olduğu gibi çocuklar hiç olmazsa ilkokulu bitirince gitmelidir.

8 Yıllık Kesintisiz Zorunlu Eğitim

Cumhuriyet döneminde 1950’den sonra en önemli düzenlemelerden biri kamuoyunda kesintisiz 8 yıllık eğitim diye bilinen 4306 sayılı yasadır.

Bu düzenlemeyle 5 yıllık olan zorunlu eğitim süresi kesintisiz 8 yıl oluyor ilkokul ortaokul birleşerek ilköğretim adını alıyordu.

Cumhuriyet tarihimizin en tartışmalı düzenlemelerinden biri zorunlu eğitimi 8 yıla çıkaran 4306 sayılı yasa oldu.

Toplumda bir kesim ve onların siyasi temsilcileri ısrarla 8 yıllık eğitimin 5+3 biçiminde kesintili olarak düzenlenmesini istedi. Kesintisiz 8 yıllık eğitime karşı çıktı.

13-17 Mayıs 1996 tarihinde yapılan 15. Milli Eğitim Şurası’nda (MEŞ) konu enine boyuna tartışıldı, sonunda zorunlu eğitimin 8 yıl kesintisiz olarak uygulanması kararı alındı.

8 yıllık zorunlu eğitimle ilgili demokratik kitle örgütlerinde, basında da tartışmalar yapıldı. Çeşitli etkinlikler düzenlendi.

Yasadan sonra da tartışmalar durulmadı, yasanın iptaliyle ilgili Refah Partisi Genel Başkanı ve arkadaşları Anayasa Mahkemesi’ne dava açtı.

Anayasa Mahkemesi yürütmeyi durdurma ve esastan iptal istemini reddetti.

Anayasa Mahkemesi 16 Eylül 1998 tarih 1998/52 karar sayıyla verdiği red kararında şöyle dedi:

“Laik devletin, doğası gereği resmi bir dininin bulunmaması, belli bir dine üstünlük tanımamasını, onun gereklerini yasalar ve idari işlemlerle geçerli kılmaya çalışmamasını gerektirir. Bu bağlamda laik bir devlette belli bir dinin eğitim ve öğretimi zorunlu hale getiremez.” (6)

4306 Sayılı 8 yıllık Zorunlu İlköğretim Yasası, 1997’den Mart 2012 tarihinde kamuoyunda 4+4+4 diye adlandırılan 6287 sayılı yasa çıkıncaya değin bütün yurttta uygulandı.

Ne yazık ki 20 Ağustos 1997’de Hükümet 23086 Sayılı Resmi Gazete’de Kuran Kursu Yönetmeliği’ni değiştirdi. Bu değişikliğe göre çocukların ilköğretimin 5. sınıfından sonra yaz aylarında Kuran kurslarına gidebilecektir. Bu bir bakıma örtülü 5+3’tü, kesintisiz 8 yıllık zorunlu eğitiminin kesintisizliğini gölgelemekti.

Veli Gündelen adlı bir öğrenci velisinin bu değişikliğin iptali için Danıştay’a açtığı dava 2000 yılında sonuçlandı. Danıştay 8. Daire’nin verdiği 2000/1736 kararı ile Kuran kursu yönetmelik değişikliğini esastan iptal etti. Verdiği iptal kararında şöyle dedi:

“Yönetmelikte yapılan bu değişiklikte, ‘ilköğretiminin 5. sınıfını tamamlamış olanlar tanımına yer verilmekte, böylece yukarıda anılan 8 kesintisiz eğitim yasasına açıkça aykırı bir ilke kabul edilmiş olmaktadır. Zira 8 Yıllık Zorunlu Eğitim Yasası’nın çıkarılmasının amacının kamuoyunca da bilindiği üzere pozitif bilimleri yeterince öğrenmemiş, çağdaş eğitimi tamamlamamış küçüklere, henüz bilinçlenme-

den teokratik eğitim verilmesinin pedagojik ve psikolojik mahzurlarının giderilmesi ve Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun öngördüğü eğitimde birliği sağlanmasıdır.” (7)

Kimi eksikleri olmasına karşın 8 yıllık zorunlu eğitim, ülkemizdeki okullaşma oranını, kişi başına düşen eğitim ortalamasını önemli bir biçimde artırdı. Ortaokul bulunmayan köylerdeki yoksul çocukların taşınarak 8 yıllık eğitimi sağladı.

2012’de AKP iktidarı getirdiği 4+4+4 düzenlemesiyle 8 yıllık kesintisiz eğitime son verdi. Kuran kurslarında yaş sınırını tümüyle kaldırdı.

2022’de Kuran kurslarının sayısının 19 bin 500, 4-6 yaş Kuran kurslarındaki çocuk sayısının 168 bin 400 olduğu saptandı.(8)

- 1) MEB, 2020/2021
- 2) Eğitim Sen, 28 Mayıs 2004 Raporu
- 3) Mustafa Gazalci, Eğitime Dinci Çember, s:71-73
- 4) Resmi Gazete-30130, 2017).
- 5) Diyanet İşleri Başkanlığı, 2020.
- 6) Mustafa Gazalci, Bilimin Işığında Eğitimin Gücü, Nisan 2001., s:260, Ankara
- 7) Agy., s: 253
- 8) Mustafa Kömüş, Ülkeyi saran karanlık, Birgün, 31 Aralık 2022

6. Bölüm

AKP Döneminde Eğitim (2002-2023)

AKP, 3 Kasım 2002 genel seçimlerinden bu yana ülkeyi tek başına yönetiyor. Bu süre içerisinde izlediği politikalarla laik Cumhuriyeti kendi dünya görüşü doğrultusunda değiştirdi. Bu değişimin en belirgin yansıması eğitim alanında yaşandı.

Erkan Mumcu'nun kısa süren bakanlığından sonra altı yılı aşkın Milli Eğitim Bakanlığı yapan Hüseyin Çelik döneminde yapılan yasa ve yönetmelik değişiklikleriyle adım adım eğitim dinselleştirildi ve paralı duruma getirildi. Milli Eğitim Bakanlığı merkez örgütünde, Talim Terbiye Kurulu, Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü gibi önemli birimlerinde ve tüm il, ilçe Milli Eğitim Müdürlüklerinde tarihimizde görülmemiş bir biçimde partizanca kadrolaşma yapıldı.

Hüseyin Çelik yine AKP'li Nimet Çubukçu'ya Bakanlığı devrederken “Milli Eğitim Bakanlığında her şey otomatiğe bağlandı” diyerek kadrolaşmanın ve yapılan değişikliklerin boyutunu da bir bakıma belirtmiş oldu.

AKP döneminde asıl eğitim alanındaki köklü dinselleştirme 12 Haziran 2011 genel seçimlerinden sonra bakanlığa getirilen Ömer Dinçer döneminde yaşandı.

Milli Eğitim Bakanı Ömer Dinçer, 14 Eylül 2011 tarihinde Kanun Hükmündeki Kararnameyle (KHK) MEB Teşkilat Yasası'nı baştan sona değiştirdi.

Bu değişikliklerle; Milli Eğitim Bakanlığı'nın amaçları arasında olan “Atatürk ilke ve devrimlerini yeni kuşaklara aşılamak” yasadan çıkarıldı. Üst düzey yöneticilerin iş güvenesi kaldırıldı. Bakanlık araştıran, hizmet üreten bir anlayış yerine hizmet satın alan bir konuma sokuldu.

AKP Hükümeti 17 Eylül 2011 tarihinde yine KHK ile eğitimi, Öğretim Birliği’ni doğrudan ilgilendiren yaz aylarında açılan Kuran kurslarına gitme yaşı sınırını kaldırdı. Eski-den ilköğretimin 5. sınıfını bitiren çocuklar yasal olarak bu kurslara gidebilirken yapılan değişiklikle bu sınır bütünüyle kaldırıldı.

MEB Ömer Dinçer döneminde yaz aylarında kimi dinsel vakıf ve kuruluşlarla işbirliği yaparak yaz kursları ve yaz okulları açtı.

“TC Milli Eğitim Bakanlığı, Hayat Boyu Genel Müdürlüğü ve Hayrât Vakfı İşbirliğiyle, ücretsiz, Türkiye Geneline Bütün Halk Eğitim Merkezlerinde Kuran-ı Kerim ve Osmanlıca Türkçesi Dersleri Başlıyor” diye duyurular dağıttı.

Eğitimde 4+4+4

AKP döneminde eğitimi dinselleştirmenin, piyasalaştırmanın en büyük yol açıcısı, 30 Mart 2012’de çıkarılan ve kamuoyunda 4+4+4 diye bilinen 6287 sayılı düzenlemedir.

Bu düzenlemeye göre zorunlu eğitim sözde 12 yıla çıkarılıyor. Ancak temel eğitim ilk 4 ilkokul, ikinci 4 ortaokul, üçüncü 4 lise olarak kesintili bir duruma sokuluyor.

Okul öncesi, zorunlu eğitim kapsamının dışında bırakılarak çocukların ilkokula başlamaları 5 yaşa, yani 60 aya çekildi. 60 aylıklarla 72 aylıklar, hatta daha büyük çocuklar bir arada ders yapmak zorunda kaldılar.

İkinci 4’te seçmeli dinsel dersler devreye sokuldu. Dokuz, on yaşındaki çocuklar imam hatip ortaokullarına ya da Kuran, Hazreti Muhammet’in Hayatı, Temel Dini Bilgiler gibi dinsel derslere yönlendirildi.

Üçüncü 4'te, yani ortaokul ve lisede açık öğretim yolu açıldı. Ayrıca iş yerlerinde uygulama için getirilen öğrenci sınırlaması kaldırıldı. Böylece düzenlemeyle çocuk emeği sömürüsüne yol açıldı.

Yine 4+4+4 sistemi yüzünden zorunlu olduğu halde hiçbir okula kaydolmayan çocuklar oldu. Örneğin 2012-2013 öğretim yılında bu durumda 37 bin 277'si kız, 12 bin 172'si erkek olmak üzere 49 bin 449 çocuk olduğu ortaya çıktı.

4+4+4 düzenlemesiyle asıl darbe Cumhuriyet eğitiminin temeli sayılan 3 Mart 1924 yılında getirilen Öğretim Birliği'ne (Tevhid-i Tedrisat) vuruldu.

Öğretim Birliği yürürlükteki Anayasanın 174. maddesinde devrim yasalarının başında sayılmasına karşın, bu sayıyla taban tabana çelişen 4+4+4 düzenlemesi getirildi.

Bu düzenlemeyle eğitim sistemi Osmanlı döneminde olduğu gibi yeniden yarı dinsel yarı bilimsel bir duruma sokuldu.

Bir yanda fen matematik gibi bilimsel dersler okutulurken öte yandan inanca dayalı dinsel dersler okutulmaktadır.

Daha önceden ilk ve ortaöğretimdeki zorunlu "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi" derslerine ek olarak "Arapça, Osmanlıca, Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı, Temel Dini Bilgiler" gibi seçmeli dersler getirilerek eğitim iklimi olarak dinselleştirildi.

Ayrıca bu dersler yoluyla ve kılık kıyafet özgürlüğünü sağlamak gerekçesiyle türban ilköğretime, ortaöğretime sokuldu.

Eğitimin Özelleştirilmesi

AKP eğitim politikalarının bir ayağı da eğitimi paralı yapma ve özelleştirmedir. Bu politikanın belirtileri şunlardır:

- Milli Eğitim Temel Kanunu'nda yapılan değişikliklerle MEB okullarının ve öğretmenlerinin eğitim tesislerinin Maliye Bakanlığı eliyle satılması. (2003)
- Okul-Aile Birlikleri'nin okullarda para toplama, okul bahçesini, salonunu, kantinini kiraya verme değişikliği. (2004)
- Özel şirketlerden hizmet satın alınması. (2004)
- 10 bin çocuğu devletin parasıyla özel okullarda okutma girişimi. (2005)
- Özel okul sahiplerine vergi indirimleri, bağışlar.
- Devletin özel okulda okuyanlara kaynak aktarması. (2006)
- Eğitimde yabancı sermayeye destek. (2006)
- Dershane ve özel okul açmayı kolaylaştırması, bunlara yapılan çeşitli destekler. (2006)
- AKP iktidarında dershane sayısı yaklaşık iki katına ulaştı. 2002-2003 yılında dershane sayısı, bin 122 iken, 2003-2004'te iki bin 568, 2004-2005'te iki bin 984, 2005-2006'da üç bin 950, 2006-2007'de üç bin 986, 2007-2008'de dört bin 31, 2009'da da dört bin 262'ye yükselmiştir. Küçük dershaneler ekonomik nedenlerle kapanmak zorunda kaldığı için aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi bugün de bu sayı yaklaşık dört bindir.

Ömer Dinçer'in yerine 2013 yılında Milli Eğitim Bakanı olan Nabi Avcı, dershanelerin özel okullarla dönüştürül-

mesiyle ilgili yasa tasarısı üzerine 27 Şubat 2014 tarihinde TBMM’de yaptığı konuşmada; dersane sayısını 3 bin 350, öğrenci sayısını 1 milyon 220 bin, öğretmen sayısını 53 bin, yardımcı personel sayısını ise 14 bin olarak açıkladı.

AKP’nin paralı eğitim ve özelleştirilme politikaları, eğitimde fırsat ve olanak eşitliğini bozdu. Yoksul halk çocukları eğitim hakkından yeterince yararlanamadı.

1940’lı yılların sonlarına değin uygulanan Cumhuriyetin eğitim anlayışındaysa yetenekli herkesin olanak eşitliği içerisinde parasız, bilimsel eğitilmesi vardı. Bu tutum yoksul halk çocuklarının eğitim yoluyla ülke yönetimine katılmasını sağlamıştı.

Eğitimin Yüğü Velinin Sırtında

Devlet okullarının niteliğı düşünce, birçok veli yabancı dil öğrenmesi, bir ölçüde nitelikli eğitim alması için çocuklarını özel okullara kayıt ettirdi. Zamanla özel okul fiyatları arttı. Kayıt, servis, kitap harcamaları dayanılmaz duruma gelince bu kez veli çocuğunu özelden alarak yeniden devlet okullarına verdi. Ancak devlet okullarına da yeterince kaynak aktarmadığı için Anayasaya, yasalara aykırı olmasına karşın “bağış” adı altından veliden para alınmaya başladı.

Böylece her durumda devletin asıl görevi olan eğitimin yüğü velinin sırtına bindi. AKP döneminde daha önce para işleriyle uğraşması yasak olan okul-aile birlikleri yapılan değışiklikle para toplamaya başladı.

Özellikle öğretim yılı başında öğrenci kayıtlarında bağış sorunu yaşanmaktadır. Veli evine yakın okullarda kaldırmayacağı bir bağış altında para isteyince, bağışı az olan okullara kayıt yaptırmak zorunda kalmaktadır. Bu kez de yüksek servis ücretleri velinin sırtına binmektedir.

Anayasaya ve yasalarımıza göre zorunlu eğitim parasız olmasına karşın her türlü eğitim harcaması velinin sırtındadır.

Eğitimin Dinselleştirilmesi

AKP dönemi Cumhuriyet tarihinde görülmemiş boyutta eğitim dinselleştirildi. AKP Genel Başkanı, önceleri Başbakan sonradan Cumhurbaşkanı olan Recep Tayyip Erdoğan 19 Şubat 2012’de ve 27 Şubat 2016’da “Dindar gençlik yetiştirmek”ten söz etmiştir.

Laik eğitim ve Öğretim Birliği yasalarda kâğıt üzerinde kalmıştır.

Tarikat ve cemaatler Milli Eğitim Bakanlığı’nda sözleşmelerle etkinlikler düzenlemişlerdir. Önceleri Fethullah Gülen cemaati etkiliyken 2015’ten sonra başka cemaatler bakanlığı sarmıştır.

Türkiye’de 2022’de yaklaşık 5 bin imam hatip okulu (ortaokul-lise) vardır. Bu okullarda 1 milyon 381 bin 270 öğrenci okumaktadır.

İmam hatip okullarının sayısı 20 yılda yüzde 300 artmıştır. 1673 imam hatip lisesindeki 36 bin 661 derslikte 666 bin 963 öğrenci öğrenim görüyor. Birçok okulda kalabalık sınıflar, ikili öğretim varken imam hatip okullarının dersliklerinde az öğrenci olması, devlete milyarlarca lira maddi zarardır. (1)

2011-2012 öğretim yılında devlet okullarının sayısı 41 bin 761 iken 2019-2020’de 54 bin olmuş, 2020-2021’de ise bir önceki yıla göre 1604 düşerek 53 bin 620 olmuştur. 2022’de LGS’de tercih hakkı kazanan imam hatip okullu öğrencilerin nerdeyse yarısı (yüzde 47,5’i) imam hatip liselerini isteme-

di. Beş okul tercihinden biri imam hatip okulu zorunluluğu olmasına, burs desteği verilmesine karşın çocuklar imam hatip liselerine yönelmedi. Örneğin 2023'te bir önceki yıla göre öğrenci sayısı 1 milyon 176 bin 183'e düştü. (2)

AKP iktidarının büyük desteğine karşın imam hatip okullarındaki eğitim niteliği de düşüktür. 2022 YKS sonucunda puanı en düşük 81 okuldan 25'i imam hatip lisesi (İHL), 54'ü meslek, 2'si çok programlı liseydi. En yüksek puanlı 81 liseden yalnızca 1'i İHL'dir. LGS'de 30, yerleştirmede 400 puanı geçebildi. (3)

2022 yılının son günü yayımlanan bir araştırma AKP dönemindeki dinselileştirmeyi çok açık ortaya koyuyor:

Ülkedeki tarikatların sayısı: 3 bin 331, tarikat yurtlarının kapasitesi 800 bin, İmam Hatip Lisesi sayısı: 1693, bu okullarda okuyan öğrenci sayısı: 1 milyon 200 bin. (4)

AKP giderek Milli Eğitim Şuralarını değişik görüşteki kişi ve uzmanların görüşünü almak yerine gözlerden uzak yerlerde, kendine yakın kişi ve kuruluşlarla yapmaya başladı. Eğitimde dinselileştirme politikaları bu şuralardan sonra hız kazandı.

Sözde AKP 12 Eylül 1980 askeri darbesinin yol açtığı adaletsizlikleri düzelterek. Ne yazık ki bu olmadığı gibi bu adaletsizliklere yenileri eklendi. Partilerin, sendikaların taşınmazları sahiplerine verildiği halde öğretmenlerin, derneklerin malları geri verilmedi. 12 Eylül darbesinin yol açtığı ikili değişik karar düzeltilmedi.

866 Bin Kız Çocuğu Okullu Değil

AKP döneminde uygulanan eğitim politikaları eşit eğitim hakkını engelledi. Kız çocukları eğitim hakkından yoksun kaldılar.

Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nin (ÇYDD) yaptığı bir araştırmaya göre 866 bin kız çocuğu okula gidememektedir.

İlkokulda 195 bin, ortaokulda 298 bin, lisede 373 bin kız çocuğu okullu değildir. Eğitim aşaması yükseldikçe kız çocuklarının okula gidememe oranı yükselmektedir. Açık öğretimdekiler de eklendiğinde 1,5 milyon kız çocuğu yüz yüze eğitimden yoksun durumdadır. (5)

Diyanet Akademisi

Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ile Devlet Memurları Kanununda ve 375 Sayılı KHK'de Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğünce yürütülen etkinlikler Mart 2022'de kurulacak Diyanet Akademisi'yle yapılacaktır.

Doğrudan DİB'e bağlı olan bu kuruluş illerde ve ilçelerde dini merkezler, kurslar açabilecek, üniversitelerle işbirliği yapabilecek.

Diyanet Akademisi öğrencileri okudukları sürece askerlik yapmayacaklar.

Milli Eğitim Bakanlığı dışında bir kuruluş (DİB) dinsel eğitim yapacağı için laik eğitime ve Öğretim Birliği'ne açıkça aykırıdır.

Ne yazık ki AKP milletvekilleri tarafından önerilen bu yasa önerisi TBMM'de hiçbir partinin red oyu kullanmadan kabul ve çekimser oylarla yasalaştı. Laikliğe, Öğretim Birliği'ne aykırı bu düzenleme iptali için partiler tarafından süresi içerisinde Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmadı.

Öğretmenlik Mesleğinin Yaralanması

AKP'nin 14 Şubat 2022'de yasalaştırdığı Öğretmenlik Meslek Kanunu'nu yeni haklar getirmemiş, tam tersine kazanılmış hakları budamış, mesleği yaralamıştır.

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda öğretmenliği uzman olarak belirlemesine karşın yeni yasa öğretmenleri dörde bölüyor, basamaklara ayırıyor: 1. Aday öğretmen, 2. Öğretmen, 3. Uzman Öğretmen, 4. Başöğretmen.

Yasa aday öğretmen olmak için KPSS sınavını kazanmayı öngörüyor. Ayrıca başöğretmenlik ve uzman öğretmenlik sınavına girmek 10 yıllık öğretmen olma zorunluluğu getiriyor.

Yasanın uygulaması da öğretmenler arasında karmaşa, huzursuzluk yaratmıştır. Başöğretmenlik ve uzman öğretmenlik sınavına girip girmeme tartışmaları yaşanmıştır.

Kısaca AKP'nin sendikalara, uzmanlara danışmadan getirdiği Öğretmenlik Meslek Yasası umulanı karşılamamıştır. (6)

Yine atama bekleyen ücretli öğretmenler güvencesi olmadan açlık sınırında yaşamaktadır. Aynı işi yaptığı için kadrosu olmayan öğretmenler ücretli köleler olarak görev yapmaktadır.

AKP öğretmen meslek yasasını çıkarırken öğretmen sendikalarının, eğitim kuruluşlarının, uzmanların görüşlerini almadı, uyarıları dinlemedi.

Sık Sık Değişen Milli Eğitim Bakanları

AKP döneminde bugüne değin 8 milli eğitim bakanı görev aldı, birçok kez eğitim sistemi değişti. Görev alan Milli Eğitim Bakanları sırasıyla şöyledir: Erkan Mumcu (2002-2003 yalnızca 5 ay), Hüseyin Çelik (2003-2009), Nimet

Baş (2009-2011) Ömer Dinçer (2011-2013), Nabi Avcı (2013-2016), İsmet Yılmaz (2016-2018), Ziya Selçuk (2018-2021), Mahmut Özer (2021-2022), Yusuf Tekin (2023).

Genelde yaklaşık 22 yıllık tek başına iktidar olduğu dönemde eğitimi dinselleştirme ve özelleştirme politikası hemen her bakan döneminde sürdü. Ancak her bakan eğitim sistemin biçimiyle ilgili değişikliklere gitti.

Örneğin 2003'te üniversiteye giriş sınavlarında katsayı yeniden düzenlendi. 2004'te tüm eğitim programları (müfredat) değişti. 2006'da liselere giriş yeniden düzenlendi. 2012'de 4+4+4 sistemi getirildi.

AKP döneminde yazboza dönen eğitimin niteliği düştü. 2015 Ekonomik İşbirliği Kalkınma Örgütü'nün (OECD) en kapsamlı küresel eğitim araştırmasında Türkiye 76 ülke arasında 41. sırada yer aldı.

Yine Dünya Ekonomik Forumu tarafından yayımlanan "Eğitim Kalitesi" adlı rapora göre Türkiye 137 ülke arasında 99. sırada yer aldı. AKP iktidar olduğunda 20 yıl önce 54., 10 yıl önce 77. sıradaydık. (7)

Türkiye geçmişte Mustafa Necati, Hasan-Âli Yücel gibi efsana Milli Eğitim Bakanları geldiği gibi kendisiyle bir eğitim sorununu görüşmek isteyen Ana Muhalefet partisi genel başkanına bakanlığın kapısına kilit vuran AKP'li bakanlar da görev yapmıştır.

Tarikatların Kuşatması

AKP döneminde tarikatlar devleti, toplumu kuşattı. Milli Eğitim Bakanlığı kimi tarikatlarla sözleşme yaparak onları eğitimin içine soktu.

Nurcuların devamı sayılan Fethullah Gülen (FETO) Cemaati, eğitim dâhil toplumun her alanına sinsice yerleşti. AKP önceleri FETÖ ile işbirliği, güç birliği yaparken sonra iktidar ve rant yüzünden araları açıldı. Gizli örgütlenmesini sürdüren FETÖ 15 Temmuz 2016’da kanlı bir darbe girişiminde bulundu. 248 kişi canından oldu, yüzlerce kişi yaralandı.

FETÖ tarikatından ders almayan iktidar TÜGVA, Ensar gibi başka tarikatlara kucak açtı. Yurtları onlara verdi. Tarikatların toplumda gelişmesine oy kaygısıyla göz yumdu.

2020’de 9 Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Esergül Balcı ve yardımcıları tarikatlar konusunda “Eğitimde Tarikat Gerçeği: Bir Milyon Çocuk Tarikatların Elinde” adlı bir rapor hazırladı.

Okul öncesi zorunlu eğitimin dışında olduğu için bu alanı Milli Eğitim Bakanlığı, kimi kuruluşların dışında Diyanet İşleri Başkanlığı’nın ve tarikatların doldurduğunu görüyoruz.

Tarikatların Yol Açtığı Acı Olaylar

Türkiye 2022 yılında ardı ardına gelen olaylarla sarsıldı.

Elazığ Tıp Fakültesi öğrencisi Enes Kara Elazığ’da Nurcu bir yurttaki kalırken, yapılan baskılara dayanamayarak 10 Ocak 2022’de intihar etti.

Yine yılsonuna doğru İsmailağa tarikata bağlı Hizanur Vakfı’nın liderinin 6 yaşındaki bir çocukla evlendirildiği, çocuğa sistematik olarak cinsel saldırıya uğradığı ortaya çıktı.

Olayın ortaya çıkmasıyla toplumda büyük tepkiler oldu. Önce ağırdan alan ilgililer doğan tepkiler üzerine cinsel saldırıda bulunan kişi ve çocuğu evlendiren tarikatçı baba gözaltına alındı. Dört ay sonraya verilen dava duruşması öne alındı.

Tarikatların devleti ve eğitimi kuşatmasından en çok zararı çocuklarımız çekmektedir.

Okullara İmam Görevlendirilmesi

3 Kasım 2002’de iktidara gelen AKP iktidarı, laik ve bilimsel eğitimi öngören 1739 Sayılı Milli Eğitim Kanunu başta olmak üzere birçok yasayı değiştirdi. 27 Mart 2012’de kamuoyunda 4+4+4 diye bilinen, eğitimde dinselleşmeyi artıran, 6287 sayılı düzenlemeyi getirdi.

ÇEDES Karmaşası

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), eğitimde dinselleştirmenin en son örneğini Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından 2021’de imzaladığı “Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum (ÇEDES)” adlı bir protokolle verdi. İlk protokolde orta öğretimde uygulanmayı öngören proje sonradan ilköğretimi de kapsamı içine aldı.

Mayıs 2023’te İzmir İl Müftülüğü ile İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü ek protokol imzalayarak 842 okula imam, müezzin, vaiz, din hizmetlisi, Kuran kursu yöneticisi görevlendirildi. Benzer bir uygulama Eskişehir’de yapıldı.

Yapılan protokolde tasarımın amacı şöyle belirtildi:

“Milli Eğitim Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı arasında, öğrencilerin, millî, mânevî, ahlâkî, insânî, kültürel değerlerini benimseyen, koruyan, geliştiren ve kendi yaşantılarında inşa eden fertler olmalarına, çağın ve geleceğin becerileriyle, bu donanımı insanlık hayrına sarf edebilen, bilime sevdalı, kültüre meraklı ve duyarlı, akl-ı selim, kalb-i selim ve zevk-i selim sahibi, beden-

sel ve sosyal bakımdan dengeli bireyler olarak yetiştirilmesine katkı sağlamak için “Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesi (ÇEDES)” çerçevesinde protokol imzalandı. Bu protokol ile ilimizdeki ilkokul, ortaokul ve liselerin ÇEDES Uygulama Usul ve Esaslarına uygun olarak değerler eğitimi faaliyetleri gerçekleştirilecek.”

Peki, Arapça tamlamalarla süslü “*akl-ı selim, kalb-i selim ve zevk-i selim sahibi*” bireyleri okullarda kim gerçekleştirecek?

Hiçbir eğitsel uzmanlığı olmayan imam, müezzin, vaiz, Kuran kursu yöneticisi olan kişiler.

Protokol Anayasa’ya ve Yasalara Aykırıdır

Milli eğitimin Anayasa’da, Milli Eğitim Temel Kanunu’nda (METK) amacı bellidir. Anayasaya, yasalara, eğitimbilime aykırı bir tasarım, uygulama olamaz.

Anayasanın 42. Maddesi şöyle: “...Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılâpları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına, Devletin gözetimi ve denetimi altında yapılır.”

METK’nin 2. maddesinde ise amaç şöyle belirtilir:

“Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini,

1. Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı

görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak.” (METK Md:43)

Bu amacı öğretmenlikle ilgili hiçbir uzmanlığı olmayan din görevlisi yerine getiremez. Bunu ancak yasada “özel ihtisas mesleği” diye tanımlanan öğretmenler yerine getirebilir.

Anayasa ve yasaların bu açık hükümlerine karşın hiçbir eğitim uzmanlığı olmayan imamların, din insanlarının okullarda görevlendirilmesi kabul edilemez.

Değerler eğitimini okulda verecek başta din ve ahlak bilgisi öğretmeni olmak üzere birçok öğretmen var. Ayrıca atanmayı bekleyen yetişmiş yüzbinlerce öğretmen adayı varken imamların, din insanlarının ne ad altında olursa olsun okullarda görevlendirilmesi yanlıştır.

Okulla cami birbirine karıştırılmamalıdır.

Bakanların Dinselleştirme Savunmaları

Denizli Acıpayam Alaattin Köyü İlkokulu’nda 2005’te emekli bir imam Din Kültürü ve Ahlak Bilisi dersini okutmak için görevlendirilmişti.

Konuyu bir soru önergesiyle TBMM'ye taşıdık. Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik verdiği yanıtta bu imamın dışarıdan Denizli Eğitim Enstitüsünü bitirdiğini, geçici görevlendirildiğini bildirdi. (9 Mayıs 2005, 6183)

18 yıl sonra ÇEDES'le 842 imam ve din görevlisi manevi danışman adı altında okullarda görevlendiriliyor.

CHP Tekirdağ Mv. İlhami Özcan Aygün'ün "Milli Eğitim Bakanı Yusuf Tekin'e "ÇEDES projesinin din kültürü ve ahlak bilgisi dersiyile farkı nedir? Görevlendirilen kişilerin pedagojik formasyonu var mıdır?"

Bu sorulara bakan Yusuf Tekin kaçamak bir yanıt vererek projenin "okul dışı bir kulüp olduğunu" söylüyor. Oysa ÇEDES Projesinde Milli Eğitim Bakanlığı, DİB ve Gençlik Spor Bakanlığıyla bir protokol imzalıyor. (8)

Karma Eğitim'i Tartışmaya Açan Bir Bakan

Laik ve bilimsel eğitime aykırı bir başka öneri de 28 Mayıs 2023 Cumhurbaşkanı seçiminden sonra kurulan hükümette Milli Eğitim Bakanı olan Yusuf Tekin'den geldi. Daha önce uzun süre aynı bakanlıkta müsteşarlık yapan Yusuf Tekin, "kız öğrencilerin okula devamını sağlama gerekçeyle gerekirse kız okulları açabilmeliyiz" dedi. Her ne kadar daha sonra "yanlış anlaşıldım diye" bir açıklama yapsa da müsteşarlık yaparken de benzer şeyler söylediği için bu açıklama da inandırıcı olmamıştır.

Türkiye'de karma eğitim, 1926'da devrimci Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati döneminde başladı.

Başöğretmen Atatürk, 15 Temmuz 1921'de Ankara'da toplanan ilk Maarif Kongresi'nde kadın ve erkeklerin ayrı yerlerde oturmalarına karşı çıkmış, öğretmenlerin karma

oturmasını sağlamıştır. Daha o kongrede ileride laik Türkiye Cumhuriyeti'nin uygulayacağı ulusal, bilimsel, laik, karma eğitimin işareti verilmişti.

Cumhuriyetin başında 3 Mart 1924'te getirilen Öğretim Birliği (Tevhid-i Tedrisat) yasasının doğal sonucudur karma eğitim. Cumhuriyetin 100. yıldönümünde bir Milli Eğitim Bakanı'nın bu önemli kazanımı tartışmaya açması kabul edilemez.

Halkın karma eğitimle bir sorunu, şikâyeti yoktur. Milli Eğitim Bakanı kendi kafa bulanıklığını, hiçbir nesnel araştırmaya dayanmadan, “bazı ailelerin kız çocuklarını erkek çocuklarla aynı okula göndermek istememesi” olarak sunması yanlıştır. Devamsızlığın, okullaşma oranlarındaki düşüklüğün başka ekonomik, toplumsal nedenleri vardır. Onları araştırıp önlemleri ona göre almak gerekir.

Yaşamda kadın erkek bir aradadır. Onları daha çocukken ayırmak laikliğe, öğretim birliği içinde verilen bilimsel eğitime, çağdaşlığa da uymaz. Sizin göreviniz varsa yanlışı düşünenlere uymak değil onları ikna edip doğrusunu yapmaktır. Okul yaşamın bir parçası ve hazırlayıcısıdır. Onları daha çocukken okullarda ayırmanın örneği dünyada hiçbir çağdaş ve uygar ülkede yoktur.

Cuma Namazına Göre Çalışma Saatlerinin Ayarlanması

Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün yayımladığı 4 Ağustos 2023 hutbesinde çalışma saatlerinin cuma namazına göre ayarlanmasını istendi.

Hutbede “Çalışmalarımızın ve öğrenci kardeşlerimizin en önemli farz ibadetlerinden birisi olan Cuma namazının vaktinde eda edebilmesine yardımcı olalım. İş yerlerinin

mesai saatlerini, okullarımızdaki ders programlarını Cuma namazının vaktine göre düzenleyelim” dendi. (9)

Hutbe Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD), Eğitim İş, Atatürkçü Düşünce Derneği (ADD) gibi demokratik kitle örgütleri, kimi aydınlar tarafından laikliğe aykırı olduğu şeriata göre bir gidiş olduğunu belirtti.

Bu eleştirilere tepki gösteren DİB Ali Erbaş, anayasanın laiklik ilkesini anımsatarak eleştirenleri “laikçi yobazlar” dedi. Anayasada laiklik ilkesine karşı “nasıl “laikçi yobazlar” dersiniz eleştirisine “Kafam attı, sinirlendim” dediği öğrenildi. (10)

Türkiye Cumhuriyeti Anayasaya göre “demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir” (Md.2) Yine Anayasanın “Din ve Vicdan hürriyeti başlıklı 24. Maddesinde “...Kimse, ibadete, dini ayin ve törenlere katılmaya (...) zorlanamaz. Kimse Devletin sosyal, ekonomik, siyasi ve hukuki temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına göre dayandıramayacağı” öngörülmektedir.

Laik bir ülkede okullarda ders saatlerinin, devletin çalışma saatlerinin din esaslarına göre düzenlenmesi, ayarlanması kabul edilemez. Bu şeriata (din devleti) göre bir düzenleme olur.

Laik ve Bilimsel Eğitim Platformu (LABEP)

Aralarında Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD, Eğitim-İş, İstanbul Barosu’nun da bulunduğu 22 demokratik kitle örgütü laik-bilimsel eğitimi savunmak için “Laik ve Bilimsel Eğitim Platformu” (LABEP) kurdu. İlk eylemlerinin okullarda imam görevlendirmesi (ÇEDES) Projesinin son verilesi için çalışacaklarını belirttiler. Milli Eğitim Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı arala-

rında bir protokol imzalayarak 842 okula imam ve din görevlisini manevi danışman adı altında görevlendirdi.

İzmir ve Eskişehir’de başlayan uygulamanın bütün yurttta yaygınlaşmasından kaygı duyan LABEP Platformu yöneticileri laikliğe aykırı bu uygulamanın ne ilk ne de son olduğunu açıkladılar. (11)

- 1) Sultan Uçar, Sözcü, Boş imam hatiplerde miyarlar çürütülüyor, 7 Eylül, 2022.
- 2) Sefa Uyar, Cumhuriyet, Eğitime değil, camiye yatırım, 7 Eylül 2022.
- 3) Sultan Uçar, Sözcü, İmam hatiplere kayıt baskısı, 7 Eylül 2022
- 4) Mustafa Kömüş, Ülkeyi Saran Karanlık, Birgün, 31.12.2022
- 5) Figen Atalay, Cumhuriyet Şimdi bizim zamanımız. 11 Ekim 2022
- 6) Sefa Uyar, Cumhuriyet, Eğitimde kadının adı yok. 20 Temmuz 2022
- 7) 14 Şubat 2022 tarih 7354 Sayılı Öğretmen Meslek Kanunu
- 8) Sarp Sağkal, Cumhuriyet, ÇEDES’e ‘kulüp’ savunması, 31 Ağustos 2023.
- 9) Cengiz Karagöz, Adım adım şeriatla, Cumhuriyet, 5 Ağustos 2023.
- 10) Sefa Uyar, Laikliği hedef aldı, Cumhuriyet, 15 Ağustos 2023
- 11) Figen Atalay, ‘Laiklik için tek yumruk’, Cumhuriyet, 23 Ağustos 2023

7. Bölüm

Yeniden Laik, Bilimsel Cumhuriyet Eğitimi

En temel haklardan biri eğitim hakkıdır. Ayrıca kişinin, toplumun gelişmesini sağlayan en önemli bir süreçtir.

O yüzden Cumhuriyet'i kuranlar eğitime büyük önem verdiler. İşin başında Öğretim Birliği (1924) Yasası'nı getirerek eğitimin laik ve bilimsel olması sağladılar. Eğitimin her aşamasında devrimsel nitelikte düzenlemeler yaptılar.

Bu süreci yukarıdaki bölümlerde anlattık.

Öğretim Birliği içinde uygulanan ulusal, laik, kamusal, demokratik Cumhuriyet eğitiminin nitelikleri şunlar olmalıdır:

Eğitim Hakkı

Yaşama hakkından sonra en temel haklardan biri eğitim hakkıdır. Bu hakkın her kişiye kamusal, bilimsel, nitelikli olarak verilmesi kişinin başka haklarını almasını da sağlar. Laik, bilimsel, nitelikli eğitim alan kişi genellikle yaşamda başarılı olur.

Eğitimin bu yaşamsal öneminden dolayı Fransız ihtilalinden sonra eğitim temel bir insan hakkı olarak tanındı. Bu hak yasalarca güvence altına alındı. Anayasalarda ve uluslararası sözleşmelerde eğitimin temel bir insan hakkı olduğuna yer verildi.

10 Aralık 1948'de kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 26. maddesi eğitim hakkını şöyle düzenlemiştir:

1. Herkes, eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel öğrenim aşamalarında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleki eğitim herkese açıktır. Yükseköğrenim, yeteneğe göre herkese eşit olarak sağlanır.

2. Eğitim, insan kişiliğinin tam geliştirilmesine, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yönelik olmalıdır. Eğitim, bütün uluslar, ırklar ve dinsel gruplar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu yerleştirmeli ve Birleşmiş Milletlerin barışı koruma yolundaki etkinliklerini güçlendirmelidir.

3. Ana-babalar, çocuklarına verilecek eğitimi seçmede öncelikli hak sahibidir.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 20 Kasım 1989'da, ülkemizin 9 Aralık 1994'te TBMM'nin, 27 Ocak 1995'te Bakanlar Kurulu'nun kabul ettiği Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 28. Maddesi:

"1. Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle:

a. İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler;

b. Ortaöğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar;

c. Uygun bütün araçları kullanarak, yüksek öğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler;

d. Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler;

e. Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.

2. Taraf Devletler, okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşır biçimde ve bu Sözleşmeye

uygun olarak yürütülmesinin sağlanması amacıyla gerekli olan tüm önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin dünyadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunmasını kolaylaştırmak amacıyla Uluslararası işbirliğini güçlendirir ve teşvik ederler. Bu konuda, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur.”

TC Anayasası’nın 42. Maddesi eğitim hakkını şöyle düzenlemiştir:

“Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.

Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir. Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılâpları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz.

Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz.

İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır. Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir.”

1973 Tarih 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun eğitim hakkını düzenleyen 7. Maddesi şöyledir:

“İlköğretim görmek her Türk vatandaşının hakkıdır. İlköğretim kurumlarından sonraki eğitim kurumlarından vatandaşlar ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanırlar.”

Herkese Yaşam Boyu Öğretim

Eğitim kurumlarından her yaştan insanın yaşam boyu yararlanması için genel ve yerel yönetimler gerekli önlemleri almalıdır.

Eğitimde fırsat ve olanak eşitliği için yoksul çocuklar için üretici, yatılı okullar açılmalıdır.

Okullar okul zamanının dışında özellikle akşamları bina ve bahçe olarak her yaştan insana açılmalıdır.

Uzaktan eğitim özendirilip desteklenmelidir. Çalışanların ikinci ve daha fazla okul bitirmelerine ortam hazırlanmalıdır.

Sanal ortamda yaşam boyu öğrenimin sağlanması için genel ve yerel yönetimler çalışmalar yapmalıdır.

Yaşam boyu çağdaş bilimsel eğitim için Internet parasız ya da çok düşük ücretle sağlanmalıdır.

Kitap gönderilmesinde özel indirim uygulanmalıdır.

Her mahallede, sokakta çalışma ve kitapevleri açılmalıdır.

Zorunlu Eğitim

Zorunlu eğitim, eğitim hakkının eksiksiz yerine getirilmesi, çocuğun gelişmesi için kamuya üstlenilen bir eğitimidir.

Yasalara göre 18 yaşına değin her kişi çocuk sayıldığına göre bu yaş sınırına göre zorunlu eğitim belirlenir.

Okul öncesi insan kişiliğinin büyük bölümünü oluşturduğu için kesinkes zorunlu eğitim arasına alınması gerekir. Aksi halde AKP döneminde olduğu gibi bu boşluğu tarikatlar, Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) ve ticari kesimler doldurur. Yuva ve okul öncesini içeren 4-6 yaşarası aşamalı olarak zorunlu eğitime alınmalıdır.

Zorunlu eğitim, bilimsel, parasız, kesintisiz olarak devlet tarafından verilmelidir.

Zorunlu eğitim süresi yuva, okul öncesi 4-6 yaş için 3 yıl, ilköğretim 8 yıl, orta öğretim 4 yıl olmak üzere toplam 13 yıl olabilir.

Zorunlu eğitim bilimsel bir program anlayışıyla uygulanır.

Zorunlu eğitimde okuyan öğrenciler belediyenin toplu taşıma araçlarından, tiyatrolardan, müzelerden, kamuya ait yerlerden parasız ya da çok düşük bedelle yararlanmalıdır.

Eğitimde fırsat ve olanak eşitliği için Yatılı İlköğretim Bölge Okullarının (YİBO) sayısı artırılır. Köy çocuklarının ortaöğretim hakkından yararlanması için Yatılı Ortaöğretim Bölge Okulları (YOBO) açılır. YİBO ve YOBO'larda eğitim çevreyle uyum içerisinde üretici duruma getirilir.

Zorunlu eğitiminin her aşamasında özel kesim yasalara ve bilimsel eğitim kurallarına uymak koşuluyla yer alabilir. Devlet buralarda denetim yapar.

Engellilerin Eğitimi

Devlet her türlü engellinin eğitimi sağlar. Bunun için önlemler alır. Engelli çocuğu durumuna göre engellinin kaynaşmış sınıflarda mı ayrı özel bir eğitim mi alacağı uzmanlar kurulu karar verir.

Evden dışarıya çıkamayan engellilerin eğitimi evde sağlanır.

Okulların fiziki yapısı, taşınması engelliler göz önüne alınarak düzenlenir.

Engellilerin eğitim yoluyla üretici kılınıp yaşama hazırlanması temeldir. Devlet ve özel kesim yasada yer alan engellilerin işe yerleşmesini savsaklamadan yerine getirir.

Engellilerin toplumla kaynaşması, eğitim, kültür, spor, sanat etkinliklerine katılması için her türlü önlem alınır.

Laik ve Bilimsel Eğitim

Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitimi, Öğretim Birliği içinde ulusal, laik, bilimsel bir temele dayanır.

Anayasa, Milli Eğitim Temel Yasası da laik bilimsel eğitimi öngörür.

Her aşamada laik, bilimsel eğitim için şunlar yapılmalıdır:

- Ders programlarının, kitaplarının laik, bilimsel demokratik bir anlayışla hazırlanır. Bu görüşe aykırı öğeler ayklanır.
 - Eğitim yöneticileri laik, demokrat kişiler den seçilir. Kayırmadan uzak bir sınav ve seçim sistemi getirilir.
- Eğitimle ilgili kararlar, eğitim sendikaları, kuruluşları, uzmanlarla birlikte alınır.
- 5 Ekim 1966 yılında ILO ile UNESCO'nun hazırladığı, Türkiye'nin de imzaladığı "Öğretmenlerin Statüsü Tavsiyesi" ilkeleri eksiksiz uygulanır.
 - Her okulda sınıf ve okul kitapları olmalı, bu kitaplıklarda çağdaş yazarlara yer verilmelidir.
 - Her okulda sanat, müzik, resim, spor etkinlikleri artırılır.
 - Geçmişte başarıyla uygulanmış Köy enstitüleri sisteminden, Halkevlerinden, dünyadaki başarılı uygulamalardan yararlanılır.
 - Araştırmacı, sorgulayıcı bir eğitim anlayışı egemen kılınır.

- Teknolojik gelişmelerden yararlanılır.
- Öğrencilerin üreteceği, yaratacağı bir ortam geliştirilir.
- Öğrenciler geçmişte Köy Enstitülerinde olduğu gibi yönetime katılabilmeli, eleştiri ve özeleştiri yapabilenlerdir.
- Eğitimle ilgili düzenlemeler bir oldubittiyle, KHK'lerle değil, şuralarda, toplantılarda tartışarak alınmalıdır.
- Okullarda, üniversitelerde mescit, cami açılmasına son verilmelidir.
- Zorunlu temel eğitim yüz yüze olmalı, açık öğretim yolu kapanmalıdır.
- Kuran Kurslarına öğrenci ortaokulu bitirdikten sonra gidebilmelidir.
- Temel eğitim sırasında hafızlık kurslarına giden öğrencilerden devam zorunluluğu aranmama koşulu kaldırılmalıdır. Ortaokulu bitirmeden çocukların bu kurslara gitmesi engellenmelidir.
- Laik, bilimsel, demokratik eğitim için öğretim birliği uygulanmalıdır.
- Okullarda Köy Enstitülerindeki gibi özgür okuma saatleri konmalıdır.
- Her okulda çok amaçlı salonlar yapılır.
- Her okulda sınıf ve okul kitaplıkları oluşturulur.
- Okulların yönetim organlarında velilerin, öğrencilerin, öğretmenlerin söz sahibi olmaları sağlanır.
- Orta öğretim aşamasında öğrencinin iyi bir yabancı dil bilmesi sağlanır.

- Türkçenin, eğitim ve öğretimin her aşamasında iyi öğretilmesi, doğru etkili kullanması, bilim dili olarak gelişmesi için gereken önlemler alınır.

Öğretmenlik

- Öğretmenlik eğitimin temelidir. Nitelikli eğitim ancak iyi bir öğretmenle olur.
- Öğretmenler için getirilen kariyer basamaklarına son verilir. Sözleşmeli, ücretli öğretmenlik uygulaması kaldırılarak, bütün öğretmenler kadroya alınır.
- Eğitimde niteliği artırmak için açık kadrolara atama yapılır.
- Öğretmenlerin hizmet içi eğitimi artırılır.
- Öğretmenlik mesleği alınan önlemlerle toplumda saygın duruma getirilir.
- 12 Eylül'ün el koyduğu Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği (TÖB-DER) malları siyasi partiler ve sendikalar gibi öğretmenlere geri verilir.
- İlkokul Öğretmenleri Sosyal Yardımlaşma Sandığı (İLKSAN) Ana Sözleşmesi demokratikleştirilerek yönetimi öğretmenlere bırakılır.
- 5 Ekim 1966'da ILO-UNESCO'nun ortaklaşa düzenledikleri ülkemizin de imzaladığı "Öğretmenlik Statüsü Tavsiyesi" ilkeleri uygulanır.
- Eğitimdeki gelişmeler öğretmenlere belirli aralıklarla dergi ve kitaplarla ulaştırılır.
- Öğretmen yetiştirme işine önem verilir, eğitim fakültelelerinin eşgüdümünü sağlanır. Eğitim üniversitesi kurulur.

- Öğretmenlerin hizmet içi eğitimini artırılır.
- Öğretmenlerin ekonomik durumları iyileştirilir.
- Öğretmenlere ve kamu çalışanlarına toplu sözleşmeli ve grev hakkı tanınmalıdır.
- Görevlerini aksatmadan isteyen öğretmenler siyasi partilere üye olabilir. Bunun için yasal düzenlemeler yapılır.

Öğrenciler

- Eğitim öğrenci için yapılır. Her şey onun nitelikli yetişmesi içindir.
- Ezberci, dinsel eğitimin öğrencileri okulda ve yaşamda başarılı kılmadığı yapılan ulusal ve uluslararası sınavlarla belli olmuştur.
- Öğrencilerin başarısı için şu önlemler alınmalıdır:
- Öğrenciler sınıfta ve okulda yönetime katılarak demokrasiyi yaşarlar.
- Öğrenciler ülkemizin imzaladığı Çocuk Hakları Sözleşmesi'ndeki bütün hakları kullanır. Okul yönetimi bu hakların yaşama geçmesi için ortam hazırlar.
- Ailesinde ayrı yerde okuyan öğrencilerin korunması, barınması sağlanır.
- Öğrencilerin araştırma yapma ortamı hazırlanır. Varsa tasarıları, buluşları desteklenir.
- Öğrencilerin bilgisayar ve İnternet ortamından en geniş bir biçimde parasız yararlanma ortamları yaratılır.
- Yurt dışındaki Türk çocuklarının eğitimiyle ilgili daha yakından ilgilenilir. Onların Türk kültür ve sanatıyla beslenmesi için önlemler alır.

- Gezi, inceleme, araştırma, buluş, sanat, kültür çalışmaları özendirilir.
- Öğrencilerin eğitsel etkinliklerde yer almaları sağlanır, okul müzeleri özendirilir.

Mesleki-Teknik Eğitim

- Mesleki ve teknik eğitime bütçeden daha çok pay ayrılır.
- Ortaöğretim mesleki ve teknik eğitim ağırlıklı yeniden yapılandırılır.
- Ortaöğretimde lise çeşitliliğine son verilerek teknik eğitim daha çok özendirilir.
- Mesleki teknik eğitime öğrenciler seçilerek alınır. Mesleki teknik okulları seçen öğrenciler desteklenir.
- Öğrenciler okulu bitirdikten sonra iş bulurken, iş kurarken desteklenir.

Üniversite

Üniversite özgürce bilimin, araştırmanın yapıldığı, uzmanlığın sağlandığı yerler olmalıdır. Ne yazık ki günümüz üniversitelerin birçoğu bu niteliklerden yoksundur.

Özellikle AKP döneminde yeterli altyapı, kadro hazırlanmadan her ile bir üniversite açıldı. Büyük illerde vakıf üniversitelerinin sayıları arttı. Yeni üniversitelerin kurucu rektörleri genellikle iktidara yakın kişiler arasından atandı. Ayrıca baskılar uygulandı. Boğaziçi üniversitesinde olduğu gibi öğretim elamanları ve öğrencilere karşı inatla bir kadrolaşmaya gidildi.

Baskılar, yanlış politikalar sonucunda ne yazık ki sessiz, suskun bir üniversite yaratıldı. Dünya nitelik sıralamasında

ilk 500 üniversite içinde Türk üniversitelerin sayıları gide-rek azaldı.

Nasıl Bir Üniversite Olmalı?

- Üniversite yönetsel, akçalı (mali), bilimsel özerklik olmalıdır.
- Özerkliği yok eden YÖK kaldırılmalıdır.
- Rektör seçimleri özgürce yapılmalı, seçilen kişinin sırası bozulmadan görevlendirilmelidir.
- Tüm üniversite öğrencilerine yaşam destek kredisi, olanağı olmayan gençlere karşılıksız eğitim bursu verilmelidir.
- Öğrencilerin barınma ve beslenme sorunu çözülme-lidir. Gençler tarikatların ağlarından kurtarılmalıdır.
- Üniversitelerde AR-GE çalışmaları artırılmalıdır.
- Üniversiteler her alanda özerk, bilim üreten yerler ol-malıdır.

AKP döneminde üniversitelerin sayısı hızla artmasına karşın nitelik düşmüştür. Yeni açılan üniversitelere AKP eski milletvekilleri, partiden aday olmuş kişiler rektör ola-rak görevlendirilmiştir.

Daha da kötüsü Kahramanmaraş merkezli deprem ge-rekçe gösterilerek bütün Türkiye'deki üniversiteler yüz yüze eğitime uzun süre kapatılmışır. Korona nedeniyle za-ten kapalı kalan üniversitelerde öğrenciler bu uygulamadan zarar görmüştür.

Önce Eğitim, Kültür

- Bütçeden eğitime daha çok pay ayrılmalıdır.

- Yeteneği olan ailesinden ayrı okuyan yoksul aile çocukları maddi yönden desteklenir. Zorunlu eğitim harcamaları devletçe sağlanır.
- Köy Enstitüleri Sistemi Araştırma Enstitüsü kurularak günümüz eğitiminin bu sistemden yararlanması sağlanır.
- Milli Eğitim Bakanlığı merkez ve dış örgütü etkin ve katılımcı olması için yeniden yapılandırılır.
- Sanat, kültür, iş eğitimine daha çok yer verilir.

Geleceğin Eğitimi

Geleceğin eğitimi bilimsel, yaşama dönük, nitelikli bir eğitim olacaktır. Elbette geçmişin deneyim ve birikiminden yararlanılarak yeni eğitim politikaları saptanacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin temel eğitim ilkeleri, dünyadaki gelişmeler göz önüne alınacaktır.

Önce var olan durum, uzmanlar, öğretmen sendikaları, eğitim kuruluşlarıyla birlikte belirlenecektir. Sorunlar gerçekçi bir biçimde saptandıktan sonra eğitim ilklerine, toplumsal gereksinimlere göre yine uzmanların, eğitim sendikalarının ve kuruluşların katkısıyla çözümler ortaya konacaktır.

Geleceğin Meslekleri

Dünyada hızlı bir teknolojik, sanal (dijital) değişme ve gelişme var. Bilgisayar, internet, iletişim çok hızlı ilerledi.

Elbette geleceğin nitelikli eğitimi tasarlanırken bu gelişme göz önüne alınacaktır.

Dünyada bu hızlı değişime ayak uydurmak için üniversiteler, kimi platformlar kurslar, etkinlikler düzenliyor, katı-

lim belgeleri veriyor. Bu kuruluşlardan biri 2012’de kurulan Eğitim Platformu adını taşıyor. Bu platformu Türkiye’den 1 milyon, dünyada 107 milyon insan izliyor. Platform 6 binden fazla dersi parasız olarak veriyor.

Bu Eğitim Platformu Coursera’nın Yönetim Kurulu Başkanı Jeff Maggioncalda, İstanbul’a gelerek şu ilginç açıklamayı yaptı:

“Tüm dünyada eğitime erişimde eşitsizlik var. Düşük ücretli işlerde işsiz kalma riski çok yüksek. Bu sorunun çözümü ise sadece kaliteli eğitimle mümkün olabilir.” Coursera, geleceğin 10 mesleğini şöyle sıralıyor:

- 1) Yapay Zekâ-makine öğrenmesi uzmanı
- 2) Veri analisti
- 3) Bilgi güvenliği analisti
- 4) Nesnelerin interneti uzmanı
- 5) Büyük veri uzmanı
- 6) Proje yöneticileri
- 7) Finansal teknoloji mühendisleri
- 8) Dijital pazarlama/strateji uzmanı
- 9) Yazılım ve uygulama geliştiricileri
- 10) İş geliştirme profesyonelleri (1)

Bahçeli Okullar

Okulun fiziki yapısı sağlam, depreme dayanıklı ve kullanışlı olmalıdır. Ayrıca her okulun kesinkes bir uygulama alanı, bahçesi bulunmalıdır. Koşullar ne olursa olsun bahçesiz apartman okullara izin verilmemelidir.

Son yıllara değin hemen her okulun küçük, büyük bir bahçesi vardı. Köy Enstitüleri yaklaşık bin kişinin barınabileceği, üretim yapabileceği, tarıma uygun alanlarda açıldı.

Ancak AKP döneminde kent merkezlerindeki bahçeli okulların kimileri satıldı, kimilerinin bahçelerine yeni yapılar yapıldı. Birçok özel okul apartmanlara açıldı. Bahçesiz bu apartman okullar önceleri yalnız özel okullar iken son zamanlarda devlet okulları da bu anlayışla açıldı. Örneğin Ankara Çankaya Mutlukent Anadolu Lisesi TOKİ'nin yaptığı yapının uzantısında açıldı.

Uluslararası Anlaşmalara Uyma

Türkiye'nin imzaladığı uluslararası sözleşmelere uymak hukukun getirdiği bir zorunluluktur. Ancak uygulamada böyle olmamaktadır. Uluslararası sözleşmelere uyulmamaktadır.

Eğitimi, öğretmenliği doğrudan ilgilendiren Türkiye'nin imzaladığı uluslararası sözleşmeler olduğu gibi içindeki maddelerle dolaylı ilgilendiren anlaşmalar vardır. Sosyal hukuk devleti olan Türkiye'de uluslararası sözleşmeler iç hukukumuzu bağlar, uyulması zorunludur.

Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi, ILO-UNESCO'nun ortaklaşa kabul ettiği Öğretmen Statüsü Tavsiyesi eğitimi ilgilendiren uluslararası sözleşmelerdir.

1) Cumhuriyet Gazetesi Eğitim Masası, Beceriler Gelişmezse eşitsizlik artacak, 19 Ekim 2022

Sonuç

Türkiye Cumhuriyeti'ni kuranlar bilimi, akli rehber olarak seçmişler, din ile dünya işlerini birbirinden ayırarak laikliği, bilimsel eğitimi temel ilke olarak benimsemişlerdir. Özgür kuşaklar yetiştirmeyi amaçlamışlar.

Yasal düzenlemeleri bu anlayışa göre yapmışlardır.

Özellikle 1928'de yeni abecenin kabulünden sonra millet mektepleri aracılığıyla okuma yazma seferberliği yapılmış, kısa sürede bu konuda büyük başarı elde edilmiştir.

Halkevleri ile örgün eğitim dışındaki yurttaşların da eğitim ve kültür hizmetleri alması sağlanmıştır.

Köy Enstitüleri ile kendimize özgü, üretici eğitim sistemi yaratılmıştır.

İlköğretimde, mesleki teknik eğitimde büyük başarılar elde edilmiştir. Batı ve Doğu dillerinden beş yüze yakın soy yapıt (klasik) çevrilmiştir.

Cumhuriyetin ilk 25 yılında eğitim alanında çok önemli reformlar yapılmıştır.

1946 yılından sonra dünyadaki ve Türkiye'deki gelişmeler, çok partili yaşama geçme kararı sonucunda durum değişmiştir.

CHP içindeki kadroların değişimi, Milli Eğitim Bakanlığının Hasan-Âli Yücel'in alınmasıyla eğitimdeki atılımlar durmuş, Öğretim Birliği'nden ödünler verilmeye başlanmıştır.

1950 sonrasında bu ödünler artmıştır. Köy Enstitüleri kapatılarak yoksul köy çocuklarına imam hatip okulları seçeneği gösterilmiştir.

1973 yılında 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu çıkarılmasına karşın bu yasada belirtilen ilkelere uyulmamıştır.

Özellikle 12 Eylül 1980 darbesinden sonra eğitimde Türk İslam sentezi anlayışı egemen kılınmıştır.

Laiklik ve Öğretim Birliği'yle çelişmesine karşın 1982 Anayasası'na ilk ve ortaöğretimde zorunlu olarak din dersleri okutulması hükmü getirilmiştir.

1997'de 8 Yıllık kesintisiz zorunlu eğitimin getirilmesi olumlu bir adım olmuştur.

AKP iktidarı döneminde ise eğitimin dinselikleştirme ve özelleştirme çalışmaları daha da yoğunlaşmıştır.

Özellikle 30 Mart 2012 tarihinde getirilen 4+4+4 sistemi Cumhuriyetin bilimsel, parasız, üretici eğitim anlayışından uzaklaşmıştır. 2012'de 4+4+4'le 8 yıllık zorunlu kesintisiz eğitim son bulmuştur.

Eğitimin birçok sorunu yanında en önemli sorunu nitelik sorunudur.

AKP döneminde öğrencilerin girdiği uluslararası sınavlar, araştırma sonuçları bu niteliksizliği açıkça göstermektedir.

Bu durumda büyük yara alan Öğretim Birliği ödünsüz olarak yeniden uygulanmalı, bütün öğretim aşamalarında bilimsel eğitim egemen kılınmalıdır. Cumhuriyetin ilk 25 yılında olduğu gibi ülke yöneticileri ile eğitim yöneticileri, uzmanlar, öğretmen örgütleri, işbirliği yaparak yeniden ulusal, bilimsel, parasız, üretici eğitim yaşama geçirilmelidir.

Özetle yeniden Atatürkçü, laik, bilimsel, nitelikli bir eğitim bütün eğitim aşamalarında yaşama geçirilmelidir.

Bunun için önce laik Cumhuriyet eğitiminin içini boşaltan, eğitimi ezberci, niteliksiz duruma getiren iktidarlardan kurtulmak gerekir.

Nasıl Atatürk ve arkadaşları emperyalizmi yenip bağımsız, çağdaş bir Türkiye Cumhuriyeti devleti kurmuşlar, Osmanlı'nın ikili eğitiminden laik, bilimsel bir eğitim yaratmışlarsa onların izinden gidenler de bunu kesinkes başacaklardır.

Özgür kuşaklar için yeniden laik, bilimsel, demokratik bir eğitim gereklidir.

Ekim 2023

